

Ljubljanski ZVON Leposloven in znanstven list.

Štev. 11.

V Ljubljani, dne 1. listopada 1893.

Leto XIII.

Ivan Kacijanar.

Kacijanar, slavni vojskovodja,
Ves zamišljen hodi po šatoru.
Ljuta skrb mu polni glavo trdno,
Riše mu na čelo temne črte
In obrvi mu ježi košate.
Polmesec na šatorih belih
Ob ostrogu bliska se krščanskem —
Oj, gorje ti, četa mož junaških,
Če viharji zaženó se naté . . .
Kje je močni duh tvoj, Kacijanar?
Sokol silni, ali naj se plašiš,
Če kriče ob tebi vrani črni?
Le peruti dvigni — vsi zbežijo . . .
Ni mogoče! — Vrani le kričijo,
A kričijo, ker diši jim mrtvec . . .
Še globočja bol v junaških prsih,
Še bridkejša skrb na čelu resnem!

»Kaj pomeni ta nemir skrivnostni?
Saj prišlo še ni krvavo jutro?« —
In služabnik stari, zvesti Miloš,
Odgovarja: »Gospodar, ne skrbi!
Res prišlo še ni krvavo jutro;
Ali srca jim kipé junaška,
Z žvenketanjem mečev čas podijo.« —
Drugič vpraša slavni Kacijanar:
»Kaj pomeni ta ropot skrivnostni,
Kot hodile tolpe bi po planem?
Saj še vstalo solnce ni krvavo«
Odgovarja zopet stari Miloš,
Odgovarja mu s tresočim glasom:
»Oj, ne skrbi, gospodar mogočni!

Res še vstalo solnce ni krvavo;
Vso ravnino krije noč ledena,
A v telesi mrzlem — mrzla duša.
In junaki hodijo po planem,
Da si mrzle ude oživijo.« —
Tretjič vpraša slavni Kacijanar:
»Kaj pomeni ta topot skrivnostni,
Kot bi v dalji dirjali konjiki?
A resnico mi govóri, Miloš!
Priča mi je tvoj pogled brezupni,
Da besedam svojim ne verjameš.« —
Zdaj zaštoče grenko stari Miloš,
Odgovarja solzen gospodarju:
»Kaj mi ne bi se okó solzilo,
Kaj mi ne bi srce trepetalo!
Gledal tvojo sem visoko slavo;
Gledal tvoja sem junaška dela —
Oj, število krasno . . . Vse za tabo;
Izgubljen si, Kacijanar silni!
Kaj pomeni, vprašaš, šum skrivnostni?
Grob se koplje zunaj slavi tvoji —
Vojska naša je v sramotnem begu.« —
Ne vztrepeče Kacijanar slavni,
Ne porósi mu okó se bistro:
Meč opaše, pa zasede konja
In odjaše v diru skozi meglo;
Poleg njega jaše stari Miloš.

Hladna 'megla krije vso ravnino;
In ne gane se peró na drevji,
In ne gane bilka se na polji;
Vse je tiho kakor pod gomilo.

»Miloš stari, zvest ko prej mi nisi:
Kaj odkril mi nisi prej izdajstva?« —
»Dà, grešil sem hudo, gospodare!
Daj rokó, da zadnjič jo poljubim,
Potlej moja kri naj pije zemlja!«

Kacijanar zdirja še hitreje,
Poleg njega dirja stari Miloš.

»Ali vidiš tam bleskét orožja?
Daj, poglej in odgovóri, Miloš!«

»Kacijanar, ózri se v daljino:
Solnčni žarki se blišče po hribih.« —
»Ali čuješ žvenketanje mečev?« —
»Ne pred nama, ali pač za nama.«
»Ali čuješ daljno petje, Miloš?«
»Bojno petje se glási na planem;
Zmagoslavni besni 'Allah, Allah'
Vmes pa jok in stok in petje mečev.« —
»Miloš, Miloš — so li vsi zbežali?« —

»Polovica, Kacijanar slavni.«
Pa vztrepeče Ivan Kacijanar,
Zasolzi se mu okó junaško:
»Htel privésti sem nazaj vojake,
Izdajalce — žalostna jim majka;
In tedaj naj sam sem izdajalec?« —
»Oj, ne toži, slavni Kacijanar!
Kje pač tvoja je železna duša,
Kje ponos je tvoj, o Kacijanar?«

Prah se dvigne tam na cesti beli,
V njem pridirja jezdec kakor ptica:
»Izgubljena bitev, vojskovodja,
Izdajalec — žalostna ti majka!«
Dvigne se na konji Kacijanar,
Dvigne se mu v prsih silna duša,
Meč zabliske se mu v roki silni
In preseče jezdecá od seila.
Spet se dvigne prah na beli cesti,
V njem pridirja tolpa konjenikov,
Vsi pokriti so s krvjó in prahom.
»Izdajalec — zbežal je sramotno
In v pogubi pustil je junake;
Naj pogine izdajalec kleti!« —
Zdajci vstane v sedlu mladi Hojzič:
»Močil zemljo si s krvjó junaško,
Meč tvoj silni mi ubil je brata:
Vreden nisi, da bi padel v boji;

Meč krvnikov ti končaj življenje
Kadar zvé ves svet sramoto tvojo!« —
Pa razjaše stari zvesti Miloš,
Nasadi na meč si prsi jadne,
Duša zvesta splove proti nebu.

In zastoče silni Kacijanar,
Meč mu pade iz roké junaške,
In jetnik je sredi konjenikov.

* * *

Vino pije grof Nikóla Zrinjski
Na visokem, sivem gradu svojem;
Ž njim sedi ob mizi družba krasna,
Družba krasna samih slave sinov,
A med njimi silni Kacijanar.
Bledo mu je lice, medel pógled,
Zgubano mu je visoko čelo.

S stola vstane grof Nikóla Zrinjski,
Čašo dvigne polno in napije:
»Vse zahvaljam vas, junake slavne,
Da s posétom svojim ste prijaznim
Počastili dom moj starodavni!
Pač bi zdelo se veliko čudo,
Kaj vas gnalo je iz gradov močnih
Od nevarnih mej mohamedanskih;
Ali znano mi je, bratje moji,
Da sočutje prišli ste izkazat
Med junaki prvemu junaku.
Res: okrutno ga pestí usoda,
Res preganja ga vladar krivično:
Saj nečastno je sedel v temnici
Kacijanar, prvi med junaki.
In recite, ni li to pravično,
Da slobodo sam si je priboril
Z roko silno ter ubegnil ječi?
Ali naj bi čakal, da zabliske
Meč krvnikov njemu se nad vratom?
Čakal naj bi, da mu za plačilo,
Ker je zmogel tolikrat Mahomee,
Vzame glavó naš vladar dobrotni?...
Zopet bodi jasno lice tvoje,
Zopet meč se bliskaj ti kot nekdanj,
Zopet pijmo vince kakor nekdanj,
Kacijanar, prvi med junaki!..
Pijmo, bratje, pijmo njega zdravje!«
Bliskajo se v solnci čaše jasne,
Po dvorani pa zvenijo klici:

»Slava tebi, prvi med junaki!«
In odmeva tam od druge mize,
Tam med hlapci, kmeti in vojniki:
»Slava tebi, prvi med junaki!«

Jeden le ne dvigne čaše polne,
Jeden le ne kliče: »Slava tebi!«
To vojniki je drzni mladi Hojzič.
In ozrè se grof Nikóla Zrinjski:
»Je li spanec te premagal, Hojzič,
Da uhó ni čulo ti zdravijce?
Ali zdi se vino ti preslabo,
Da porosil ž njim bi ustna svoja?
Ali pa ti v srci je sovraštvo,
Da ne piješ — odgovóri, Hojzič!« —
»Kaj li pil bi zdravje izdajalcu,
Kaj li slavo klical bi morilcu?
Vso izdal je vojsko nam krščansko
In sramotno zbežal iz ostroga —
A na begu mi ubil je brata...
Čul sinoči sem na izprehodu,
Ko je vzdihal s hrepenečim glasom:
»Pač na Turškem slabše ni od tukaj —
Izdajalec bi pobegnil davno.«

Res bi kaznjen bil, kakor je vreden,
Če vladar bi vzel mu glavo kletó —
A ušel je, kot bežé tatovi.«
Vstane jarno silni Kacijanar:
»Pes nesramni, daj, dokaži z mečem,
Kar govoril ti je jezik zlobni!« —
»Znan mi je tvoj meč, o Kacijanar,
Znana mi je silna roka tvoja —
Ali evo moje ti osvete...
Cesar plača te, Nikóla Zrinjski,
Da je mrtev pes na tvojem gradu!« —
Samokres mu dvigne roka kleta,
Strel odmeva glasno po dvorani,
In na tla se zgrudi Kacijanar;
A zapró se vrata za morilcem...

Obledijo gostom vsem obrazi,
In zastane jim beseda v grlu.
Ali vzdrami se napósled Zrinjski,
Skloni se nad prsi krvaveče:
»Tja odšel je duh tvoj, Kacijanar,
Kjer pravico je dobil in srečo!«
In vsi góstje molijo pobožno —
A po beli cesti dirja Hojzič...

Trošan.

Jutro.

Mirno vse po dolu. Mrak jutranji
Nad vasjó.
Ziblje se škrjanček v sanji,
Dremlje še nebó.
Sómrak gine,
A iz njega vstajajo planine...
Glej, izza goré
Prihití mi zlatokrili prvi žar,
Lahno se smeje.
Prvi žar, nebá mogočni čar,
Vir življenja,
Vsega hrepenenja!
Oj, kakó hití veselo
V selo belo;

V gnezdo gré drobnó,
Ptičici odprè okó;
Njemu bratov pa sledí krdelo,
Blesek nad vasjó...
Zdaj škrjanček se iz gnezda dvigne,
Kvišku švigne;
Grlo pesem mu zveni,
Glásov sto in sto rodi.
Glásov sto in sto veselje poje...
Ti, ki bivaš nad višino,
Ti, ki čuvaš mi dolino,
Ti, ki zreš v srcá globino,
Ná molitvó duše moje!

Rádinski.

Abadon.¹⁾

Bajka za starce. Pripoveduje Nejaz Nemeigren.

(Dalje.)

XI.

Stopimo v svetišče zemeljske pravice, kjer človeški sodniki po časnih zakonih odločujejo o življenji in prostosti, o pravici in imovini svojega bližnjika. Na vzvišenem prostoru velike svetle dvorane sedé za dolgo, zeleno pogrnjeno mizo trije sodniki, resni, póstarni gospodje z zlatimi ovratniki, in poleg njih sedita pri svojih mizicah na desni strani državni pravnik, na levici pa mlad zapisnikar. Pred vzvišenim prostorom so v dveh klopéh zbrani izžrebani porotniki, dvanajst móž iz prostega národa, ki niso vajeni blestečih govorov in bistrournih dokazov, pa vender želé po zdravi pameti rednih móžgán razločiti resnico od laži in bistvo od videza. Nasproti porotnikom na levi strani pred vzvišenim prostorom je sédel za nepogrnjeno mizico zagovornik, prileten móž v navadni črni obleki; zamišljeno zrè sedaj na obtožno klop med seboj in porotniki. Blizu dve tretjini prostorne dvorane pa je napolnilo radovedno občinstvo, največ ženskega spola.

Na obtožni klopi je odkazan sedež gospé Cvetáni Pavličevi. Obleka ji je črna, obraz bled in miren, vsa podoba sočutna in častita. Dva orožnika stojita za njo.

Zapisnikar je glasno in jasno prečital zatožni spis, v katerem se gospé Cvetáni Pavličevi očita, da je s pomočjo Samorada Veselina zavrtno umorila gospoda Petra Pavliča, svojega možá. Predsednik jo priljudno vpraša, kaj bi odgovorila na obtožbo. Cvetána dostojno vstane in pravi z mirnim glasom, kakor udana v usodo svojo, da ji vest ne očita ničesar in da pred Bogom in pred ljudmi ni kriva smrti gospoda Petra Pavliča.

¹⁾ Na str. 593., vrsta 16. naj v odstavku: „večno strahovauje, večno se ponavljajoče človeške zlobe“ vejica izostane.

Predsednik jo mirno opomni, da je pred preiskovalnim sodnikom priznala svojo krivdo in da je sploh najugodnejše za nje usodo, če tudi danes govori čisto resnico. Cvetána pa nadaljuje: — Tudi preiskovalnemu sodniku sem iz početka govorila resnico, trdč, da sem nedolžna; in pričakovati sem smela, da najdejo moje besede vero . . . Čemú mi je bilo moriti gospoda Petra Pavliča, ko sem se ga mogla iznebiti pred poroko s suho besedico; saj me ni nihče silil v zakon, niti me smel siliti! Čemú naj ga morim uprav pri obedu vpričo toliko svatov, ko bi ga bila lahko umorila prej ali slej neočito in nesumnjivo? Kaj mi je bilo do tega umora, saj se mi vender ne more očitati lakomnost po tujem imetku? Dôkaj imam imovine, sama ne vé, koliko, vender izvestno sem jako bogatejša od Petra Pavliča. Prav nič mi ni bilo do smrti svojega ženina, in našel se ni za to noben nagib; vender, meni nedolžnici se je verjelo menj nego varavam osebam, ki so se nádejale očite koristi od moje obsodbe. V dolgih dnevih in črnih nočéh samotnega zapora me je premagoval obup o človeški pravici, trapil me gnjev na ljudi, o katerih poštenosti sem se prevarala, in stopala mi je pred oči sramota, ki me bode vse dni preganjala ob sumnji, vedno se mladeči in šireči, dasi me sodišče morda oprostí. To vse me je takó prevzelo, da sem si zaželela zameniti sramotno življenje za rešilno smrt. V tej želji sem se udala laži in priznala krivdo, meni namišljeno. Tudi sedaj si želim smrti, in bodisi na vešalih. Nečem pa umreti z lažjó na duši; zato je danes slovesno izpovedala, da sem nedolžna. Ustreženo mi bode, če slavno sodišče verjame vse, kar priča proti meni, in veselim se groznih vešal, ker me otmó svetá, na katerem mi ni več prebiti . . . Samó to sem še imela na srci; odslej ne bodem odgovarjala na nobeno vprašanje. —

Toliko da se Cvetána bolj zgrudi nego séde na tožno klop, že pristopi mlad gospod smelega, samozavestnega lica. Bil je Abadon v podobi sozatoženega Samorada Veselina.

Dostojno se prikloni in nepozvan izusti: — Čital sem po naključji, da je draga mi Cvetána hudo obtožena in da sem tudi sam zapleten v obtožbo. Dospel sem naravnost iz Amerike, kamor sem bil odpotoval, ne ker bi se bal obtožbe, katere pač nisem pričakoval, ampak iz ukaželje, da si ogledam svetovno razstavo. Hitel sem, kar sem mogel, in prišel nisem prepozno. Še mi je možno rešiti nedolžnost Cvetánino in poštenje svoje. —

Predsednik strogo pogleda prišleca. Ta se pa ne dá premotiti, nego nadaljuje: — Slavno sodišče izvóli oprostiti, če govorim nemara nesposobno. Tukaj gré za življenje in poštenje dveh oseb, ki sta si

svestni svoje nedolžnosti. V takem položaji pa ne moremo vsekdar ohraniti ravnodušnosti in pretehtati vsake besede, predno uide čez zóbe. Jaz sem Samorad Veselin. To izpričajo poklicani svedoki, in poznajo me tudi nekateri gospodje porotniki. Obtožba mi je znana. Sinoči sem jo prečital pri gospodu zagovorniku in danes lahko odgovarjam nánjo. Ne tajim, da sem bil tisti usodni večer najprej skrivaj in potlej očito pri ženitovanji, dasi ni v preiskavi čisto nič pojasnjeno, kakó sem mogel pred malo urami v Savi utoniti daleč od Pavličevega dóma, kakó sem prišel skozi zaklenjena vrata na dvorišči med svate in kakó sem bil malone v tisti trenutek zopet daleč na svojem dómu, kjer so me hoteli prebosti za volkodlaka. Videl sem, kakó je vinjeni gospod Pavlič pil črno kavo in kakó ga je skoro potem prizadela kap. Opazoval sem vse to prav dobro, zakaj bil sem menda jedini trezni možki izmed vse družbe. Povedati bi mogel celó, iz katere skudelice je Peter Pavlič pil svojo kavo, dasi je pilo črno kavo več gospodov in so bile vse čašice blizu jednake. Toda meni se bode verjelo še menj, nego se je verjelo nedolžni Cvetáni. Pojasnila bode pa vse glavna obtežilna priča: Peter Pavličeva sestra. Danes bode govorila čisto resnico, vidèč mene pred seboj. Izpovedala bode, da je sama v splošni zmedbi po Pavličevi smrti iztikala po njega spalni sobi. Tam je našla odprto drobno steklenico s tekočino, katera ji je dišala nekamo sumljivo. Znale so ji take vonjave, ker pozná nekaj lekarniških tajnostij; saj varí in meša zdravila, kadar se nje mož, ki je lekarničar, kratkočasi na lovu. S strupenim vonjem vred so ji v glavo šinile tudi strupene misli, katere ji je zdajci zanetil pohlep po ostalini Pavličevi. Ta žena se je potlej pritihotapila k čašicam, iz katerih so svatje pili črno kavo, in izmed njih je vzela nekovo čašo, v kateri je bilo še nekaj kave in neraztopljenega sladkorja. Vlila je vmes nekaj kapljic tistega nazvistrupa ter v varno skrivališče spravila to brozgo in tikvico najdene tekočine. Takó je bilo iztaknjeno otroválo. Poiskati je bilo še podajnika tistega otrovála. Za tega sem bil jaz najpripravnejša oseba, ker se bavim s kemijo kakor malokdo, in ker so me sploh imeli za Cvetáninega zaročenca do malo dni pred nje poroko s Petrom Pavličem. To se je zlobni ženski tudi posrečilo. Tisti večer mi je umrla mati. Gospá jo je šla jutro dan kropit, saj sta bili nekdanj znanki. Prišla je pri tej priliki v mojo delavno sobo in si tam utrgala kos nekega mojega načrta, ko ji nihče ni gledal pod prste. V tisti kos mojega črteža je potlej zavila tikvico dozdevnega strupa v skrivališči na Cvetáninem dómu, ker ondu ji tudi nihče ni gledal pod prste. Ko je bilo takó vse v redu, poslala je blaga gospá svojega

možá k sodišču, zakaj v svoji rahločutnosti ni hotela sama ovaditi svoje jetrve. Sodni navod je takoj dospel na lice zločinstva, in vse se je ujemalo z ovadbo, ker je pri hišni preiskavi posredovala rahločutna gospá. Sedaj se pa še bolj ujema, odkar je Cvetána, po duševnih mukah omamljena, napósled obstala vse, kar so ji pokladali na jezik . . . Kar sem si drznil razodeti slavnemu sodišču, potrdi ta priča do pičice, dasi dobro vé, da s tem obtoži sama sebe. —

Na povelje predsednikovo takoj stopi v dvorano tista gospá, ki smo jo v drugem poglavji te kolikor toliko resnične povesti nazvali prekosavsko zalvo Cvetánino. Ošabna gospá je pristopila v bogato nakičeni črni opravi. Ko pa stopi pred sodno mizo in poleg sebe zapazi Samoradovo lice, preobrazi se ji takoj zavest, zmagovitosti v skesano odkritosrčnost. Vse potrdi, kar je ravnokar razodel Abadon-Samorad. Nejevoljen šepet zašumi med poslušalci, osuplo se spogledajo sodniki in porotniki, državni pravnik pa resno vpraša gospó, kaj jo je napotilo, da danes vse preklicuje, kar je prej izpovedala pod prisego, in ali se zaveda posledic takega ravnanja?

Gospa odgovorí, ne da bi se kaj obotavljala:

— Ko sem videla mrtvega brata pred seboj, pokalo mi je srce od žalosti, da ne bodem ničesar dedovala za njim. Ta žalost me je tolikanj omamila, da sem se udala hudobnemu naklepu in si ohranila srčnost za njega zvršitev. Sevéda me je pekla vest, ko sem čula, da gré Cvetáni za glavo; vender svoje ovadbe nisem popravila, zakaj bala sem se, da pridem potlej sama v ječo in da mi splava tridesettisoč gotove dedovine po vodi, če povém resnico. Včeraj me je posetil neznan gospod in zahteval z menoj govoriti tajno reč. Povedal je ves dogodek nadrobno, kakor se je res vršil. Vse sem tajila, ali mož me je motril takó strogo in presunljivo, da sem napósled priznala vso resnico. Mož dé nató ravnodušno: — Za svojim bratom pričakujete dedovine tridesettisoč forintov. Toliko je pač ne bode, ker pri vsaki dedovini nekaj odletí. Vender vam takoj odštejem tridesettisoč in povrhu še desetttisoč; to pa s tem pogojem, da jutri pri završni obravnavi govorite o Cvetáni čisto resnico. To storite tem gotoveje, ker se sicer z menoj vred proti vam oglasi še drug svedok, kateri vam je dosedaj takó neznan kakor jaz. Ta veljak vé vso dogodbo popolnoma in tudi skrivaj posluša najin pogovor. — Mož mi je naštel obljubljenó vsoto in odšel, ne vém kam. Takó se je v meni zopet obudila poštena vest, in danes govorim čisto resnico. Cvetána je popolnoma nedolžna. Samó jaz sem delala krivico v svoji slepoti. Z menoj, šibko, grehu podvrženo žensko, pa ravnajte usmiljeno! Ko-

likor me pa kaznujete, glave mi ne vzamete, in napósled mi vender ostane podarovanih štiridesettisoč forintov. —

Gospá dogovori, in predsednik ji oznani, da bode izpraševana še pozneje. V tem naj jo sodni sluga odvêde v posebno sobo.

Abadon-Samorad zopet izpregovori:

— Kakor se mi je posrečila obrana gledé na poglavito pričo, takisto ugodno se mi izide gledé na otrovno pijačo. Usojam si slavnemu sodišču podati steklenico tistega dozdevnega otrovála in seznam kemijskih prvin, ki so spojene v tisti tekočini. Ta tekočina je nova in moja iznajdba. Strup ni, ampak jačilen lek za stare ljudi, pijača, ki ne škoduje nikomur. Veščaki so ta lek razkrajali po starem kopitu in našli v njem, česar so iskali, namreč prusko kislino. Kâj takega se često pripetí veščakom. Žâl, da so po zakonu dozdevno nezmotni. Jaz pa hočem dejanski in znanstveno dokazati, da so v tej tekočini ne samó snoví pruske kislíne, temveč tudi druge snoví, katere so prezrli ob površni preiskavi. Vse te snoví skupaj pa niso ne po ukusu ne po učinkih slične pruski kislini, ampak novo, dobrotno zdravilo, katero sem že često pribavil prijatelju svojemu Petru Pavliču in drugim znancem. Veščaki v kemijski stroki takoj potrdé mojo trditév; samó dovoljeno mi bodí, da jim na tej novi in njim popolnoma neznani sestavini pojasnim, od česa se napravlja in kakó se potlej razkrajaj, da se dobé, premerijo in pretehtajo vse snoví in prvine moje iznajdine. Ali tudi brez veščakov se utegne slavno sodišče uveriti, da dozdevni strup ni strupen. —

Rekši seže Abadon-Samorad bliskoma po obe steklenici na sodni mizi, namreč po tikvico, ki stoji na mizi od preiskave proti Cvetáni, in po jednako tikvico, katero je danes sam podal sodišču v početku tega govora. Sodniki kâr otrpnejo za to nečuveno predrznostjo; toda predno more predsednik izustiti zaslužení ukor, že zagovornik iz jedne in prvosedeči porotnik iz druge tikvice potegneta krepek požirek. Abadon-Samorad jima, olikano se kretaje, vzame steklenici iz rok in ji z globokim priklonom postavi nazaj na sodno mizo ter prosi dovoljenja, da izpregovori še majhno opazko. Potem nadaljuje:

— Izvôli mi slavno sodišče opróstiti toliko predrznost, da sem na način, kakeršnega kazenski postopnik ne pozná, dokazal resničnost svoje trditve. Gospod porotnik ob moji desnici je použil požirek tistega strupa, ki se je našel v spalnici gospoda Petra Pavliča in v ostankih črne kave; gospod zagovornik je izpil tisti strup, katerega sem danes predložil slavnemu sodišču. Nijednega gospoda ni zadela usoda Pavličeva; temveč oba izvestno potrđita, da po tem požirku

ne čutita nikakove bolesi ali slabosti, pač pa dobrodejno oživljanje. Spoštljivo prosim, naj tudi veščaki pokusijo oba ta leka, da bode dokaz še sijajnejši. Tudi vi, častiti gospod predsednik, račite pokusiti to vodico in takoj bode izvolili čutiti, kakó jačilno in mladilno deluje na živce. —

Predsedniku se bere na obrazu, da iz težka zadržuje srditost zbol take izzivalne predrznosti. Vender ohrani ravnodušje.

Abadon-Samorad mora odstopiti. Odvedó ga sodni sluge na povelje v posebno cèlico.

Sedaj nastopita dva veščaka. Gledata, duhata in pokušata tekočino v obeh steklenicah in preumita seznam snovij, katerega je Samorad-Abadon ravnokar podal sodišču. Strokovnjaka jednoglasno izjavita, da je vodica v obeh steklenicah na prvi pogled prav nedolžna, da pa je bila tekočina, najdena v ostankih kave in v spalnici gospoda Pavliča, kakor vesta za trdno, bistveno drugačna.

To mnenje preseneti sodnike in poslušalce. Nató se oglasi odvetnik, rekoč: — Preiskava se je zvršila takó strogo in pravilno, da bi se prej smelo dvojiti, ali je gospá, danes sedeča na zatožni klopi, tista, katera je bila privedena v preiskovalni zapor, negoli izreči mnenje, da je strup, kateri se je danes gospodom strokovnjakom podal v presojo, drugačen od ónega, kateri je bil zasežen v Pavličevi hiši. Gledé na tisti dozdevni strup je izključena vsaka sumnja; in kakor zagovornik iskreno pomilujem, da sta si veščaka takó nedopustno olahkotila težavni svoj nalog, ako se ga račita iznebiti takó, da zaničuje, česar poleg sodnih listín ni smeti zanikavati. Nisem kemik in prirodoslovec, vender naj izrečem iskreno svoje priznanje kemijskemu znanstvu in izkušenosti gospoda Veselina; zakaj že sinoči me je opozoril, kakšno sodbo izrekó veščaki, zavedajoči se domnevane svoje nezmotnosti. Razodel mi je gospod Veselin, da je bilo leku, najdenemu pri Pavličevih, primešano vonjavo eteriško olje. To pa je sčasma izpuhtelo, ker je bila steklenica večkrat odmašena, sicer pa zamašena z navadno pluto in ne, kakor bi moralo biti, s steklenim zatikom, kakeršen je bil prej na steklenici. Izročil mi je na tem listu imé tistega parféma in v tej stekleničici tudi nekaj njegovih kapljic. Tri kapljice naj se kanejo med lek, in takoj zadobi prvotno vonjavo, slično pruski kislini, in prejšnji grenkasti ukus. List in parfém podajam slavnemu sodišču ter prosim, da se zločinstva sumnjiva tekočina iz nova preišče po drugih veščakih, ker dosédanjim je bila nje sestavina prenova. Dovolí naj se tudi, da pri tej preiskavi sodeluje obtoženi gospod Veselin, izumitelj tega leka. Končno naj še opomnim, da

sem na tem mestu pred slavnim sodiščem izpil ta lek, popolnoma uverjen, da ni strupen, in da proti možnemu otrovanju nisem rabil nobenega pomočka. Gospoda veščaka mi morata sama potrditi, da bi sedaj ne stal na tem mestu zdrav in trden, ako bi bila v steklenici, iz katere sem pil, pruska kislina; in da proti takó silnemu in naglemu otroválu ni nasprotnega strupa, ki bi me takoj raztroval. Moja zagovorniška gorečnost pa tudi ni takó strmoglavasta, da bi, branč tuje življenje, zaigral svojo. —

Zagovornik še ne séde, kár se oglasi prvosedeči porotnik, ne izproivši si besede: — Da zmaga pravica zoper zlobo in nevednost, bodi tudi meni, preprostemu krojaču, a danes gospodu porotniku, dovoljeno izreči, da je tista strupena vodica takisto meni teknila prav dobro. —

Predsednik vpraša nejevoljen: — Kakó ste se pa vender vi — krojač, kakor pravite — tolikanj ojačili, da ste izpili sok, o katerem ste po okoliščinah morali soditi, da vas utegne takoj usmrtiti? —

Porotnik ga zavrne: — Tudi mi, preprosti krojači, nismo brez srčnosti, zlasti kadar gré za pravično reč. Ta gospod Veselin, ki je ravnokar stal tukaj pred mano, ponujal mi je včeraj ta strup, da ga pokusim. Pokušal ga je sam brez vidnih posledkov, in napósled sem ga pokusil tudi jaz. Za to pokušnjo mi je gospod plačal pettisoč forintov. Takó sem pridobil lepo vsoto denarja in hkrati prepričanje, da je ta lek prav koristna iznajdba. —

— Kaj vam je rekel gospod, ko vam je dajal tisto vsoto, dókaj veliko za vaše razmerje? —

— Nič drugega nego to, naj kakor porotnik uvažujem takisto vse okoliščine, ki govoré za nedolžnost obtožene ženske, kakor okoliščine, ki govoré za njeno krivdo. To sem mu obljubil. Da bodem takó ravnal, to sem danes tudi prisegel. Podarjena vsota mi torej ne bode omajala poštene vesti, dasi sem ubožen krojač. —

Predsednik opomni z resnim naglasom: — Ali vam ni očitala vest, da ne smete vzprejemati darov gledé na častni svoj porotniški ured? —

— Oprostite, gospod predsednik! Dar sem prejel zató, da nepristranski opravljam svojo službo. Vi ste se pa danes zarotili svoji soprogi, nam porotnikom takó zasukati posnetek obravnave, da bode zatoženka naslikana bolj črna, nego je res; sicer vam milostiva gospá ne kupi novega svilnatega klobuka. To sem čul na svoja ušesa, in kar pravim, to je res! —

Porotnik počasi séde, nesoč samozadovoljive poglede nad sodniki in poslušalci. Predsednik ostro pokara brbljavega krojača. Drugi porotniki kličejo vsi vprek, da so tudi oni prejeli drage darove, da bi pravično sodili. Poslušalci mrmrajo in glasno govoré. Državni pravdnik govori s povzdignjenim glasom, da se širi po dvorani čuden, omotičen sopar, ki opojno vpliva na možgane porotnikov, dà, celó na predsednikove živce, in da ni možno obravnavati dalje. Sodni vratar, ki naglo prisopiha pred sodno mizo, pa izjavi, da je ravnokar v sodno hišo stopil nadsodiški načelnik.

Seja se prekine. Sodni stražniki vzemó Cvetáno - médsé in jo odvedó. Sodniki odstopijo. Porotniki se razidejo. Poslušalci pa tiščé k vratom, grdo tožéč, da se jim je pokazil dan, ki je obetal toliko zanimljivostij. V dvorani ostanejo samó stoli, mize in klopi kakor vselej, kadar se završé kazenske obravnave. No, danes je notri ostalo nekaj novega. Na temeni visoke železne pečí stóji po konci literska čutarica od zelenkastega stekla, zamašena s steklenim zamaškom in zapečatená. Na videz je prazna, tičí pa v nji pravcati gospod Samorad Veselin. Gledal je že nekoč ljubljeno Cvetáno raz peč, zakaj bi je danes ne s prav takšnega sedišča? Ondaj je bila Cvetána v nevestinem sijaji in pred njo je bilo odprto nebó srečnega zakona; danes je vdova, obtožena zavrátnege umora, in pred njo se odpira pèkel sramote in grozne kazni. Ondaj je bil Samorad sloboden, v sanjah krasne bodočnosti in svest si pomoči mogočnega Abadona, danes pa čuti prav tistega duhá kruto mogočnost: teló mu je vzeto, in tisti lev, na katerega mu je navezana duša, tičí v tej čutari, da se ne more geniti. Slobode svoje se mora bati, ker tudi nad njim visí krvnikov meč in teralice ga iščejo v domovini in tujini. Tiste sanje o krasni bodočnosti pa so se izpremenile v prokletstvo kèsa in obupa. —

Naj povém, kakó je prišel Samorad v stekleno ječo. Čitali smo na konci desetega poglavja, da je Samorad odklonil nadaljno svarjenje duhá, ki mu je pokladal na srce, naj se odreče Abadonu in njega pogodbi. Ko blagi duh odide, prisede Abadon prijazno k Samoradu pod oreh, in izpregovori:

— Sanjavi duh, ki te je ravnokar nadlegoval, sličen je prav tebi. Ti si gledal površino svoje domovine za poznih stoletij in tratil dragi čas, brezposlovno motréč novo državo azijskih rodov, ki nekoč ustrahujejo grehotno Evropo. Za kazen te nepremišljene radovednosti si videl okameneli kip najpodlejšega človeka, in ta je pravnik tvojih pravnukov. Tvoj svarilec pa ti je polnil ušesa s trditvami, da svet napreduje in da bodo nastopna stoletja blažja in srečnejša od seda-

njega. Pokazati sevéda ni mogel ničesar, dasi je trdil, ka je jakši od mene. Toda še toliko ni imel oblasti kakor moj Plahtalič in tisti genij Vélike Azije, ki sta ti svoje trditve kolikor toliko dokazovala z živimi podobami. Čudaka sta ti in tvoj svarilec. Evropske omike napredek ali pogibelj v poznih stoletjih vama je tolikanj segel do srca; tvoja blagost, tebi najbližja stvar, pa te ni zanimala prav nič, in pridobil nisi niti nauka niti koristi, odkar si se iznebil telesne teže. Ta tvoj svarilec te ni obogatil še za jedno idejo ali izkušnjo ne, samó od mene te je odvrčal, védel pa ni, kdo me bode potlej nadomeščal . . . Ne misli, da te hočem trpinčiti, ako ti predočujem vsoto tvojih dosedanjih bedastih činov, ali — kakor človek pravi takó lažnjivo kakor blagorečno — sedanjo tvojo usodo. Nečem ti očitati, kar se ne dá popraviti; ampak poučiti te moram o tem, kar ti bode na razvalinah minulosti v srečo za prihodnje dni; obuditi moram v tebi zanimanje za tvojo osebo sámo. Ti pa odloči, kaj ti bolj hasne, ali moj pozitivni nauk ali tistega sanjača negativno svarilo . . .

Nekdaj se je malo potrebovalo za človeško blaženost. Človek je bil blažen, če ni ničesar zahteval od sreče, če je izmed človeških potreb poznal samó prirodne in nujne, če je krotil svoje želje in se vedno ravnal po tem, da življenje ni uživanje, ampak vedno pripravljajanje na neizogibno smrt. Dolgočasna blaženost, ki je zgolj negacija, vedno zatajevanje samega sebe! In ako bi vsi živeli po Prešérnovem reku: »De srčín je le tá, kdor z Bogomílo up srčce únstran gróba v pèrsih hrání«, skoro bi izginil ves človeški rod in nadzemeljski duhovi bi morali pogrešati zabave s tragikomedijo, ki se igra na odru človeške zgodovine. Takove starokopitne teorije ó človeški blaženosti so bile morebiti na srci tvojemu svarilnemu duhu, ko te je odvrčal od mene. Toda človeška blagost v sedanji dóbi splošnega napredka in procvita zahteva nekaj več in vsaj nekaj pozitivnega in bistvenega. Odpreti ti hočem očí, kakó ti je doseči táko istinsko blaženost. Ti pa sodi in potlej odloči . . . Temelji tvoje blagosti, kakor vsega tvojega bitja, ti so osebni in zunanji. Osebni temelj si ti sam, ves, kar te je: »Zdrava duša v zdravem telesí.« To je najvišja blagost na zemlji, ki daleč preseza vse druge dobrine. Jaz in moji duhovi ti bodo v tem neprecenljivo koristni. Mi poznamo boljše leke za brambo proti smrti nego tvoj Rudovar; branili te bodemo bolečin in opasnih slučajev ter negovali tvoj život, da ti nekoč v poznih letih smrt ne bode jedna ločitev od svetá, ampak brezbolesten prestanek življenja. Mi ti bodemo takisto bistrili duhá, odpirali vire modrosti, kakeršnih ne podá človeška knjiga in izkušnja, in te naslajali z zabavami, katerih ne za-

sledujeta stud in žal, to je z zabavami vede in spoznave. Takó bodeš resnično blažen. Zadoščal bodeš samemu sebi, in tvoje duševno obzorje bode gorostasno vzvišeno nad težnjami in marnjami povprečnih človeških hodničnjakov in krtinoplezalčkov . . . Zunanji temelj tvoje blaženosti je vse, kar je zunaj tebe, s čimer moreš vladati in razpolagati: to je tvoja imovina in zlasti denar. Človek ima veliko potreb; tebi je odkazano življenje med svojci, med omikanimi ljudmi, in njih šegam, celó predsodkom se ne moreš odtegniti. Ako sedaj po Dijo-genovem vzgledu iščeš modrijanske svoje blaženosti v sodu brez dna in ljudij, vrednih tvoje družbe, s svetilko za belega dné, gotovo te vtaknejo v najbližjo blaznico. Dobavljati si moraš vse potrebščine za svoj život, za obitelj, za zahtevke svojega stanú, za navadni blišč, za prijetnost in ugodnost. Za to vse potrebuješ denarja. Samó denar se more vsekdar izpremeniti v predmet tvojih raznih potrebščin, ki se vedno menjavajo. Denar rabi za vse potrebe in je torej najboljše blagó, dobrina sama na sebi. Bogastvo ti je zaščitje proti bedi in nezgodam, ki preté od vseh straníj, in proti težavam starosti, ko jame pešati duševni kapital. Kdor je ubog, mora neusmiljeno čutiti »trojno gorje« pesnika Simona Jenka; bogatin pa je prost vseobče človeške tlake. Vsako jutro smé reči: »Ta dan je moj, gospodar sem svojih močij in vrlin ter smem slobodno javljati svoje misli in svoje prepričanje.« No, moji duhovi so ti tudi v tem ozíru prevažni pomočniki. Res imaš že nekaj imovine in tudi nekaj ved, ki ti pridobivajo bogastvo. Ali to vse je malenkost proti temu, kar ti bodo sipali moji duhovi v naročaj. Napotili te bodo na plodonosne iznajdbe; pri podjetjih, kjer gré za velike imovinske vsote, narekó ti, kdaj je denar vtekniti in kdaj umekniti, odpró ti bogate žile premoga in dragih kovin v zemeljskem drobu in razkrijó ti zaklade, nakopičene iz davnih časov. Takó bode osebna tvoja blaženost ojačena in obstražena z velikim bogastvom . . . To oboje bi zadoščalo za blaženo življenje; vender človeška nprav, ali pravše, slabost, zahteva še nečesa več: nekaj prav za prav nepotrebne in celó čisto kvarnega. Saj véš, kakó se vsakdo v srci veselí tuje hvale, najsi ni zaslužena; in kakó ga peče tuja graja, najsi je upravičena. Opazoval si že, kakó je marsikdo žrtvoval velik del svoje osebne udobnosti in slobode in velik kos svojega imetka jedino zató, da si je pridobil priznavo in odliko — nestalno, izpremembno sodbo — drugih ljudij, čisto malovrednih vrstnikov. Ta nepotrebna potrebščina je čast in slava, da ne govorim o poštenji. Zakaj poštenost ima vsak človek, vsakdo jo do cela priznava vsakomur, in paziti je samó na to, da je ne izgubiš ali prevrneš v

sramoto z nepoštenim dejanjem. Čast in slava je nekaj posebnega — v resnici nečimerna reč, vendar glavno živilo prirodnemu človeškemu svojstvu gizdavosti, oholosti in napuha. Saj celó tisti ni brez napuha, kdor se ponša s ponižnostjo ali z zaničevanjem ljudske hvale. Bolj brez-pameten nego blažen je res, kdor svoje blaženosti ne išče v sebi, nego zunaj sebe in kogar bolj osrečuje ljudsko mnenje nego zavest svoje vrednosti; zlasti če pomisliš, kakó neosnovano je često ljudsko mnenje, kakó narejajo táko mnenje često bedaki in podli značaji in kakó rado in brez dokazov se verjame vsaka ogrda tvoje osebe, dočim se mora vsaka tvoja vrlina strogo dokazati, premer jo verjamemo. Vender, tudi to brezpametno svojstvo se mora utolažiti, da je človek srečen! . . . Čast: visoko dostojanstvo, imenitni naslov, red ali križec na prsih, to vse veljavi možá, to blesti v očéh velike množice, katera sodi, da je res odličnjak, kdor je odlikovan. In ta množica nikoli ne vpraša, kakó mrzlo ali toplo srce ti bije v odlikovanih prsih in kakó podle misli ti lazijo v ponosni glavi. Sósebnó redovi so izvrstna iznajdba vpríčo starih časov, ko so se zasluge plačevale in usluge darovale s težkim, suhim zlatom in velikimi graščinami. Tudi do teh raznih častí ti odpró moji duhovi razna pota. Bogastvo, katero ti bode dano, častno je že sámó na sebi in za plezanje kvišku prikladnejše nego velike duševne zmožnosti. Z velikim bogastvom se utegneš pridružiti denarstvenim mogotcem, delovati z denarno silo in vplivati na národe in njih vlade po načinih, kakeršne uporabljajo takovi denarstveniki, in celó po bolj prekanjenih, kakeršnih te naučé moji duhovi. Vedno še veljá rimskega Juvenala slóvo: »Dat veniam corvis, vexat censura columbas«; vedno še leží svet na tleh pred zlatim teletom kakor v starodavni dóbi, in v priznanje tega malikovanja ti bodo naslovi, odlike, celó plemstvo, ne da bi trebalo, da se pojudiš. Ako te bode mikalo, udaš se tudi državniški umetnosti. Ondu ti bode poleg bogastva pomagalo tudi to, da nisi veleum. Mož visokih duševnih zmožností je premalo gladek, presamosvoj. Jednako zmožni ga črtijo kakor tekmece in ga tudi izpodrivajo z neplemenitimi pomočki. Menj zmožni ga zavidajo, ker se hojé preziranjá; in velika duševna zmožnost jim je predrznost, ki se mora zavračati. S sijem bogastva, s prijatelji, katere ti pridobiva tvoje zlató, z laskavo priljudnostjo, ki stane sámó prazne besede, in z oskromnostjo, ki prikriva tvoje duševne zmožnosti, lahko splezaš do častí in dostojanstva velikega, vplivnega možá; in če zatajiš ideale svoje mladosti ter prirodno lju-bezen do svojega jezika in národa, hvaljen bodeš kakor razsvetljen vzornik; zakaj vzpel si se do višjega človečanskega obzorja in očistil

svoje mišljenje od tesnosrčnega neplodnega sanjarstva. Če bodeš parlamentarec, naučé te moji duhovi govoriti dvojnoumno, da bode prav na dve strani, in brezbarveno, da bode najbolj prav tebi; in če bodeš visok državnik, narekovali ti bodo breznaplasne in nejasne govorice, s katerimi bodeš odeval svoje misli, in na jezik ti polože o pravi priliki diplomatiški dovtip, ki se izpremeni v »krilat rek«, ako bode hladilen kakor limonada in ne žgoč kakor blisek iz ust veleumovih... Kdor ima čast, želi si tudi slave. Slava biva visoko nad častjó in se pridobiva jedino s čini, ki se ne pričakujejo od navadnega povprečnega človeka. Poštenje in častí ti prestanejo s smrtjo, slažo pa smemo imenovati nesmrtno, in najdlje traja slava, katero dosežeš stoprav po smrti. Nahaja se pa tudi puhla slava, in res je, kar je dejal modrijan, da je marsikdo slaven, dočim je zaslužil drug, da bi bil slaven. In res je, kar je rekel drug modrijan: »V svetiščí slave bivajo nekateri mrtvi, ki niso bili notri, dokler so živeli, in nekateri živi, katere pa največ iz svetišča odnesó, kadar so umrli.« Slavo pridobiš z izrednimi čini in z izrednimi umotvori. Pri obeh pridobitvah so ti moji duhovi na razpolago. Velikanske dobrodelne ustanove, epohalne iznajdbe, na primer živeža, kakeršnega si videl v novi evropski državi, ali cenega kuriva od vode ali od ujetih solnčnih žarkov, ali iznajdba stroja, s katerim se v vojskah ljudje pokončujejo grmadoma, najdba nove prirodne sile: to vse so slavni čini. S takimi čini najprej dospeš do slave, ker vsakdo lahko spozná njih dobroto in veličavo. Še v življenji se ti ovije lovorika okolo čela in postavi bronast spomeník; dasi je tak spomeník kočljiva reč. Zavisten kritik nemara poreče, da si spomeník sam plačal, ali pa, da so ljudje zatorej takó hiteli s spomeníkom za tvojega življenja, ker so se bali, da ga ne dobiš po smrti. Záte je taka slava, katero čutiš že v življenji, boljša; nekaj imaš od nje. Vender višja je slava iz slavnih umotvorov. Prva slava počasi gine. Tvoja ustanova ostane, tvoja najdba ali iznajdba bode še imovina in dobiček vseh ljudi; ustanovitelj in izumitelj pa se pozabi, ako imena ne ohrani zgodovina. Druga slava pa žíví, dokler je ohranjen slavni umotvor, kakor na primer sluje Homer še danes, dasi ni gotovo, ali je sploh kdáj živel. Taka slava doletí samó genijalno glavo, kakeršne nimaš. Tudi moji duhovi niso umetniki, ker umetnost je zgolj človeška last; tudi niso modroslovci, ker svoje praktične modrosti, katera je nadčloveška, ne morejo urediti v sóstav, kakeršen bi prijal človeškemu razumu. Vender ti pomorejo tudi k tej najvišji, neumrjoči slavi. Moji duhovi poznajo slovstva vseh jezikov in národov. V jezikih, menj znanih še omikancem, v pozabljenih knjigah, v plevah neslavnih

pisatelj ti poiščejo izborne, visoke misli. Te misli, davno povedane, toda za omikano Evropo nove, bodo tvoji izvirniki. Taka zlata zrna bodo moji duhovi razbrali, nanizali, razklepili na dolgo in široko, kakor se sploh ravna z zlatom, in okrasili z divnim reklom in zlogom. Saj veš, da je glavna reč, kakó kaj poveš, in ne, kaj povéš . . . Tvoje delo izide kar v dveh, treh jezicih. Moji duhovi bodo zatrobili slavospev, moji kritiki bodo prevpili zavidljivce, ki nalašč hvalisajo slabe umotvore, da zatemnjujejo resnično dobre, takó zvani omikani krogi, ki največ mislijo po tujih razlogih, in zlasti tisti knjižji molji, ki čitajo vedno in toliko preveč, da ne morejo nikoli prebaviti književne svoje hrane, strmeli bodo o izvirnosti in globini tvojih mislij in o krasnem, plemenitem jeziku, s katerim se dičijo. Takó bodeš zvečer legel spat, in ko jutro dan vstaneš, onda si slaven veleumnik! Nič ne dé, ako pozneje, želéč prekositi samega sebe, spišeš kaj slabšega ali prav slabega. Kadar je tvoja slava ukoreninjena v ljudskem mnenji, nihče ne bode takó predrzen, da bi, trgajoč tebi lovorov venec raz čelo, izpostavljaj samega sebe kamenjanju tvojih hvalilcev. Potomci bodo sicer bolj nepristranski sodniki od naših vrstnikov, in nekoč po tvoji smrti utegne vstati strog učenjak, ki neovržno dokaže, da si posnemal srako, ki se je šopirila s pavjim perjem; ali tudi to nič ne dé. Spal bodeš tedaj pod hladno gomilo, in najsi na nji zanamci razgrajajo še toliko, tebe ne predramijo . . . Takó ti podelim zdravje telesa, modrost in učenost, neizčrpno bogastvo, sijajne časti in večno slavo: vse najvišje blagosti človeške. Povrhu ti dovolim zopet piti vode in se odrečem tistim štirim uram tvojega spanja. Ti mi za vse to ne oddaš ničesar, samó svečano mi še zatrdiš, da ne bodeš več poslušal tistega sanjavega duhá, ki je hotel razrušiti najino združbo. To novo pogodbo bodeva dogovorila in svečano potrdila, kadar bodeš zopet cel in svoj duh v svojem telesu. Sedaj ti je pa na voljo dano trezno premišljati, predno se odločiš; zakaj jaz ne silim, celó niti ne prigovarjam . . . Vém, nekaj te ustavlja, da bi segel po mojih darovih. To so malenkosti; žal, prav ob malenkostih se često spotikajo vzvišene težnje. Tvoje malenkosti so prirodna ljubezen do národa in slučajna ljubezen do Cvetáne; zgolj ljubezen, katera je najhujša nasprotnica blaženosti vsakega zemljana. Vsaka ljubezen je neopravičena žrtva človekovih koristij, takó tudi národna. Svoj národ, svoj jezik ljubiš z vsem idealnim ognjem, in kaj ti vrača národ za to ljubezen, najsi je požrtvovalna? Nemara ne več nego z žalnimi izkušnjami pridobljenega dokaza, da so vse človeške zveze realne in da vse težé za gmotnimi koristimi. Sebi najbližji, najpotrebnejši, jedino

zvesti pomočnik si vedno ti sam, in zatorej si sam sebi vedno več vreden nego vsi tvoji slučajni rojaki. Čemú torej ta gorečnost do jednega samega národa? Ako si to ljubezen ohladiš v srci, bodo te nekaterniki, namreč zavedni narodnjaki, pač grajali in celó zaničevali; vender, če si visok dostojanstvenik in bogatin, zaničevanje tvojih rojakov ne bode sezalo góri do čaščenja tvojih hvalilcev in do vpliva tvojih prijateljev. Ako ti je pa taka nižavna mržnja nekaterih narodnjakov venderle menj prijetna nego njih hvala, onda si tudi lahko pomagaš. Dočim se leskečeš v visokosti in v odlikah, čuti se národ samega sebe čaščenega, da ima takovega sina, ako se lê o posebnih prilikah — nikar ne prečesto — milostno ozreš na svoje rojake in jim oprezno podariš drobtinico z bogate mize svoje. Tvoji rojaki, dobre duše, zapojó ti takoj slavospev iz radostno iznenadejanih src, in njih hvaležnost visoko prekosí tvojo dobrotnost. Takó moreš, ne ponižavši sebe, doseči z majhnimi pomočki velik uspeh pri svojih rojakih. In ljubezen do Cvetáne? Bodisi. Ženstvo je lepo, ali posamezne ženske so venoče cvetice. Imej Cvetáno; ljubi jo takó idealno, kakor še noben pesnik ni opeval ljubezni; vender se ne bodeš mogel izogniti spoznanju, da Cvetána ni ideal, ampak ženska. Kadar se je naveličaš, kadar ti bode na poti v tvojih težnjah do časti in slave, onda ti tudi pomorejo moji duhovi, in to po imenitnih vzgledih takó, da se zakonu ohrani vsa čast, tebi pa vsa prostost v tvojem delovanji. — Ko govorim baš o Cvetáni, naj ti povém, da se bode jutro dan odločevala nje usoda. Ščitil in branil jo bodem pri končni obravnavi, kakor imava besedo. Vém, da bi ti po tolikem času zopet rad videl Cvetáno, in tega veselja ti ne morem odreči. Utegneš pa pri obravnavi učiniti táko bedastočo, da razdereš ves moj trud. Zatorej naredim takó, da bodeš Cvetáno sicer gledal z lica v lice, da bodeš čul in videl vse, kar se bode godilo, da se pa sam ne bodeš mogel ne geniti ne oglasiti, dokler ni obravnava zvršena. Takó mora biti, da je v prid tebi in Cvetáni. —

Po tem dolgem govoru, ki pa je bil daljši, nego se tukaj čita, ker je Samorad na to očito priporočanje kosmatega materijalizma in golega egoizma trdil marsikatero nasprotno misel, zvršil je Abadon brez odloga vse, kar je namenil bajè v Samoradovo korist. Potegnil je iz žepa čutaro, segel po Samorada, potlačil ga k tlóm, stisnil ga s pestjó in zmašil v steklenico. Ko to trdo zatakne in zapečati, prenesó jo služni duhovi takoj na visoko železno peč v obravnavni dvorani.

Takó je prišel Samorad včeraj v stekleno ječo. Danes pa je bil najpaznejši poslušalec nenavadne obravnave, ki se je ravnokar prekinila takó iznenada. —

Ko so Cvetáno odvédli in se je dvorana počasi izpraznila, zaželel si je tudi Samorad' slobode ter klical Abadona in služne duhove, toda zaman. Za kake pol ure prideta dva sodna slugi dvorano snažit in okna odpirat; bila sta očanca Kajetan in Avguštin.

— Kàj takega še nisva učakala, kar opravljava to hišo, pravi Kajetan továrišu. Gospoda predsednika je prizadela taka omotica, da smo ga komaj oživili. Sedaj se bode vender dal vpokojiti, skrajni čas je že. No, prava sreča je, da ni prišel nadsodiški načelnik, kakor so bili zagnali prvi hrup! —

— Čudno je pa vender, odgovorí Avguštin, da je Binkoštnik, ko je ob navadni uri gledal skozi okno, prav razločno spoznal načelnika, da ga je potlej videl tudi v veži, da ga pa ni videl nihče drug. Povsod so ga iskali, povsod vpraševali, ali nihče ga ni videl, in vsi pravijo, da se sedaj zdravi nekje góri na Koroškem. —

— Vender skoro pride. Ali bode to grom in strela! Toda midva se ne bodeva tresla, kakor se tresejo drugi že sedaj! —

— Ali si videl, kakó sta ušla ónadva naši pravici? —

— Sevéda sem videl, saj sem stal na dvorišči nasproti vélikim vratom. Tisti Veselin je izginil, nihče ne vé, kakó in kam, ko je stopil iz dvorane. Potlej so stražniki, kakor po navadi, v vežo privédli tisto gospó Pavličevo, ne slutèč ničesar hudega. Pred vélikimi vrati je stala tista kočija, v kateri se je bil po trditvi Binkoštnikovi pripeljal nadsodiški načelnik. V veži pri vratih sta stala dva možá, oblečena kakor strežnika; trije možjé, oblečeni kakor uradni sluge, pa so tiščali občinstvo nazaj in delali prostor za izprevod gospé Pavličeve in stražnikov. Odkod je prišla ta petorica, ne vé nihče. To so bili bržkone preoblečeni razbojniki. Ko pride gospá k vratom, vstane kakor iz tal tisti Veselin. Strežniki in preoblečeni sluge primejo stražnike od zadí, da se ne morejo geniti. Veselin in gospá smukneta skozi vrata v kočijo. Lopovska petorica vrže stražnike ob tlà, skoči skozi vrata in jih zaklene od zunaj. Kakó so vratarju izmehnili ključ, ne vé. Predno smo potlej dobili drugi ključ, kar v splošni zmedí ni bila lahka reč, izginili so vsi lopovi, Bog vé kam. Tisto lepo kočijo s črnimi konji in s črnimi strežniki, kakor jo je Binkoštnik popisal nadrobno, videli so ljudje hkrati na štirih raznih krajih hitečo iz mesta. Zunaj mesta pa ni bilo sledú o taki kočiji. Sedaj so udarili na brzozavno žico, pa ne verjamem, da bode kàj uspeha. Nekateri pravijo, da je tukaj delovalo veliko denarja; jaz pa pravim, da je prišel sam zlódej po ónadva, ker neče, da bi umrla skesanega srca na naših vešalih. Gotovo sta že v peklú! —

Slugi še razmišljata o tej dogodbi, potlej se lotita snaženja. Kajetan méni, da bode nekaj grošev stavil v loterijo. Avguštin se srdí, da vse vedeževalke in vse sanjske knjige za take izredne slučaje ne vedó povedati pravih števílk, vender bode stavil tudi on. Samorad na peči pa pričakuje, da se zapazi njega steklenica; ali zime tedaj ni bilo. Kdo bi se torej oziral na peč?

Samorada do drugega jutra nihče ni motil v sanjavem dolgočasovanji. V drugo jutro je bila zopet obravnava. Sodniki, javni obtožitelj, zagovornik in porotniki so bili nove osebe, poslušalci pa od prejšnjega dné. Obtoževani so bili Samoradovi hlapci, ker so tisti večer po svatbi in smrti Petra Pavliča namerjali usmrtiti svojega gospodarja. Skesani možjé, sicer poštenjaki, opravičevali so se, da so imeli samó volkodlaka pred seboj; da jim je bila prava dolžnost umiriti truplo svojega gospodarja, da bi ne hodilo nazaj med ljudi; in da se truplo vpokojí samó takó, ako se mu prebode srce. Vender so bili hudo obsojeni na žalost Samoradovo, ki je menil, da niso zaslužili kazni, ker jim je vraža toliko zmešala možgane, da v svoji nakani niso mogli spoznati hudodelstva.

Dvorana se zopet izprazni. Kajetan in Avguštin novič nastopita z metlo in brisalko. Govorila sta, da se o Veselinu in gospé Pavličevi ni še nič pozvedelo, in zopet se nista ozrla na peč in na steklenico na nji.

Porotne obravnave so trajale še nekaj dnij. Na zatožno klop sta sedla tudi zakonska Ivan in Bara Jaroslavič, zatožena, da sta gorenjskemu tovarniku prikrivala najdenih tisoč forintov njegovega denarja. Ivan Jaroslavič, sicer jako poštena duša, opravičuje se, da ničesar ni našel, ničesar prikrival, da je pa moral molčati, ker mu žena Bara kár zbolí od razdraženosti, ako ji káj oporeka. To potrdijo vsi sosedje. Bara se opravičuje živahneje, in vidi se ji, da je ženska krepih živcev. Okrajšan posnetek nje besedovanja je tá-le: — Ta tovarnik, ki ima lice takó pošteno, srce pa takšno, kakeršno pozná samó Bog, ni prav nič oškodovan. Listnico, katero sem mu pokazala, vrgel je sam na cesto; saj je bila takó malo vredna, da bi se niti mladi cukci ne hoteli igrati ž njo. Res mu denarja nisem dala tisti večer. Da sem mu ga vrnila takoj, ko sem ga našla, gotovo bi mi ne bil dal niti solda najdenine; saj ga dobro poznam. Hotela sem to reč objaviti pri sodišči, da dobim svojih sto forintov. Zjutra potem je bila dražba Ivanovega posestva. Šla sem k sodišču, da' otmem možev dom sebi in svoji deci in da tovarniku vrnem najdeno vsoto. Ali je bila krivica, da sem najprej skrbela záse in za deco in da sem od tovarnikovih

denarjev za varščino pri dražbi vzela tistih sto forintov, ki mi pristojé po postavi? To bi bila storila vsaka mati! Précej po zvršeni dražbi bi bila na sodno mizo položila ostalih devetsto goldinarjev, ki gredó tovorniku nazaj. Toda prehitel me je, in jaz sem takoj, ne odlašajoč, ne tajéč, dala iz rok ves denar. Čemú sem vzela s seboj vseh tisoč forintov, ako nisem imela poštenega namena, da dam iz rok, kar ni moje? ... Kakó drugače pa je mene oškodoval ta mož, ki ima takó pošteno lice? Mojega Ivana dom je bil cenjen na tisoč forintov, vreden je bil pol več. Ta tovornik ga je izdražbal za slepih tristo in petdeset goldinarjev, ko jaz nisem smela dalje dražbati. Nekdo je hotel potlej sodno ponuditi višjo ceno. Tovornik mu je stisnil sto forintov v roko, da je miroval. Samó za slive je iztržil štiristo forintov, sedaj pa je prodal zemljo za dvanajststo. Moj mož mu je pa še vedno dolžan okolo sto forintov, ker terjatev s kupom tristo in petdeset forintov ni bila popolnoma pokrita. To je tudi v nebovpijoča krivica! Stari dolg je bil že trojno plačan pred dražbo. Plačevala sva obresti po deset od sto, potlej malone jednoliko za dobroto, da je obetal čakati; prodajati sva mu morala vsakoletni vinski pridelek po ceni, kakor jo je naredil sam, z namečkom, kakor ga je zahteval sam; in pri računu nama je vselej utrgal, kolikor se mu je zljubilo. Sedaj sva moj Ivan in jaz v ječi, najina deca ob beraški palici, ta poštenjak pa ne bode kaznovan. —

Nič niso pomagale besede in solze. Ivan in Bara sta bila obsojena. Smilila sta se Samoradu tem bolj, ker je bila uprav njega radodarnost vzrok njiju nesreči. —

Minilo je nekaj dnij brez obravnav, in še vedno se ni nihče ozrl na steklenico vrhu peči. Celó strogi, nad vse natančni gospod predsednik ni pogledal na peč, kadar je po svoji navadi hodil v dvorano vohat, ali nemara ne kadé tam smodek mladi pravniški vajenci, kar jim je bilo ostro prepovedano. Nova obravnava, toda ne pred porotniki, podala je Samoradu kratek pretrgljaj v mnogodnevni jednoličnosti. Ali tudi ta obravnava, kakor vse dosedaj opisane, pomnožila mu je samó žalost in gnjev. Sédel je na grešniško klop Cvetánin vratar Miško, zatožen, da je gospodu Petru Pavliču ukradel uro žepnico. Miško je govoril po pravici, da mu je tisto dragoceno žepnico podaril gospod Veselin in da on sploh ni mogel krasti, ker je ves dan, ko so bili drugi pri poroki in pri pivu, vrataril v svoji célici in ondu celó obedoval sam záse in proti navadi drugih dnij. Odgovorilo se mu je, da so tudi gospoda Veselina šele po smrti Pavličevi videli v dvorci in da ga nihče ni videl poleg gospoda Pavliča. Napósled se

pa še oglasi javni obtožnik: — Ako ti je Veselin podaril takó drago žepnico, gotovo bi ga jutro dan po svatbi ne bil izdal orožnikom. Takó nehvaležen vender nisi! —

To je odločilo, in Miško je bil ostro obsojen, na žalost Samoradovo, ki je bil kriv tudi te obsodbe. Rad bi bil Samorad zvédel, ali bodo kaznovani tudi tisti svatje, ki so v svatovski dvorani cekine pobirali v svoje žepe, dočim so drugi mrtvega Pavliča oživljali, in tisti lopovi, ki so mu zapalili pristavo. Toda te reči niso prišle na vrsto.

Peto jutro po Miškovi obsodbi so se požigali listi nekega zaplenjenega časopisa. Stari sluga Kajetan, véšč temu poslu, zakuril je grmado v peči obravnavne dvorane. Gospod predsednik pa je, kakor mu vest ni dopuščala drugače, osebno nadziral požiganje prepovedanih besed in strogo pazil, da ne uide košček grešnega popirja strahujočemu plamenu. Ko slastno gleda v ogenj, ki uničevalno izvršuje ukaz sodne oblasti, začuje se iz dvorane močen pok in cvenketanje ubitega stekla. Predsednik strogo pogleda, Kajetan odhití v dvorano. Tam uzrè pri peči kosce raznesene steklenice in možá, ki si razteza in vzravna ude. Kajetan, nekdam srčen vojak, skokoma plane na sumnjivega tujca. Tujec mu izgine izpod rok, Kajetan telebne na tlá in si hudo rani nos ob steklenih čepinjah. Na ta ropot stopi tudi predsednik v dvorano in začuje iz ust preplašenega in krvavečega sluga, kakšno peklensko čudo se je zgodilo. Predsednik strogo opomni, da je Kajetan zató videl pošast, ker se je zopet napil žganja. Toda stari Kajetan ne požrè take graje, ampak se naglo odreže: — Da dobivam táko plačo kakor gospod prezident, pil bi muškaticó, ali ob svoji ubogi mezdi si smem privoščiti jedva malo žganja. Pa kaj bi tisto — meni je ušel človek ali duh, ki je morebiti nedolžen; učenim gospodom pa sta izpod rok izginila dva morilca! —

Molčé kurita dalje predsednik in Kajetan, Samorad pa plava visoko v zraku proti domačemu Zagorju, hvalèč našo dóbo, da še ni odpravila konfiskacije časopisov. Tam v Zagorji najprej poseti domači dvorec. Vse je zaklenjeno, in na klicanje se ne oglasi živa duša. Znani ljudje, ki jih ogovori na cesti, niti ga ne vidijo in ne slišijo. Potem se napoti na Cvetánin dvorec, da tam pozvé veselih ali žalostnih novic. Ko stopi na dvorišče, začuje živahno pikapokanje mlatičev na skednji in ugleda, kakó se valí dim iz grajskega dimnika. Pohiti v dvorec. Vse sobe so zaklenjene. Pohiti v kuhinjo. Ogenj je pogašen, in človeka, ki je moral ravnokar pískre pristavljati k ognju, ni móči priklicati. Gré na skedenj. Tam ležé snopje in cepci na tleh, pa nijeden mlatič se ne prikaže in ne odzove glasnemu klicu.

Uvidevši neuspešnost vseh naporov, séde Samorad v perivoji za dvorcem v senco košatega drevja, kjer je nekoč s Cvetáno sedeval srečne srčne ure; in tam se brezvoljno udá mislim in slutnjam, ki so ga trapije vse dni po Cvetánini kazenski obravnavi. Vsi vémo, da Samorad takisto ni iznajdljiv v mislih, kakor ni trden in preudaren v svoji volji; vender moram povedati vsaj nekaj, kar mu je rojilo po glavi. Čimdalje bolj je bil uverjen, da je Abadon namenoma také vplival na obravnavo, da Cvetáne napósled niso smeli ne obsoditi ne oprostiti. Čemú je podaril nje zalvi veliko novcev, ko jo je mogel drugače prisiliti, da izpové resnico? Čemú je storil to stoprav zadnji dan pred obravnavo? Čemú je dal pri obravnavi dozdevni strupeni vodici drugačno vonjavo, nego je bila ob zasledbi namišljenega zločinstva, da je také zmotil veščake? Čemú je podmitil porotnike, kateri bi bili itak oprostili Cvetáno z mirno, pošteno vestjó? Zakaj se je javil sodišču kakor Samoradova oseba ravno med obravnavo in ne prej? Zakaj je iztrgal Cvetáno iz rok sodne oblasti ravno med obravnavo, ko bi bil vender lahko počakal nekaj ur, da jo potlej odvêde takšno, kakor jo je prej, ali pa kakor nedolžno oproščenko? Gotovo je, da hoče zli duh Abadon tudi s Cvetáno igrati také, kakor igra ž njim, Samoradom. Nje usoda mora viseti med obsodbo in prostostjo, da bode Abadon ubožico lože prisilil v varavo pogodbo, katere se potlej ne bode mogla rešiti. Nemara pa je Abadon, zlorabêč Samoradov život, njega glas in lice, Cvetáno ukanil celó tolikanj, da ona sedaj domneva, ka je njen rešitelj iz ječe in spremljevalec po neznani tujini pravcati Samorad! —

V tej strašni slutnji zarotí Abadona, naj ga takoj odvêde pred obličje Cvetánino. Toliko da izgovorí, že se dvigne v zrak in splava za solncem. Dolgo je plaval, kje in kam, ni mogel razločiti. Zdí se mu, da je obstal v teku in da mu prijeten glas šepêče na uho: — Takoj ugledaš Cvetáno prosto, zdravo in veselo. Oprezno se ji pojavi, da je ne presenetiš! — Nató se Samorad počasi spušča iz višave in pod seboj razločuje velikanski šum razsežne reke. Spomnil se je slik in opisov ter spoznal, da se nosi nad svetovno-imenitnim nijagarskim slapom v Severni Ameriki. Onda vidi na skrajnem robu velikanske, navpične in izpodmlete pečine dve osebi, ki imata uprav na tej skali najlepši razgled na najveličastnejši slap naše zemlje. To sta Abadon v Samoradovem životu in Cvetána, ki ukusno opravljena iz veselih lic blaženo zrê sedaj v grmado valov, ki se drevé v peneči, grmeči prepad, sedaj v lice svojega ponosnega spremljevalca, ki ima očí malone jedino za krasno svojo družico. —

Ta prizor omami Samorada. Vzkipí mu vsa nekdanja ljubezen, in v žilah mu zavrè besen srd na Abadona. Bliskoma se spustí iz višave in se zgrudi pred Cvetáno na kolena, kliče: — Cvetána, usmili se, pozabi! Tvoj Samorad te prosi! —

Cvetána vzdrtí, boječe se oprime Abadonovega rámena in zakliče: — Ostavite naju, sicer gospod Veselin takoj ustrahuje vašo predrznost! —

Samorad vstane in strastno zakriči: — To ni Veselin, to je peklenški duh Abadon; jaz sem tvoj Samorad Veselin! —

Cvetána méni, da ima blaznega človeka pred seboj. Abadon pa stopi v stran in izpregovori brezglasno: — Ta človek govori resnico, milostiva gospa! Jaz sem duh iz pekla v Samoradovem telesi. Ta spojina sence in duhá pa je pravi Samorad. —

Cvetána obupno zakriči in se zažene v prepad. — Samorad skoči za njo, ali puh iz brezdna mu odnese breztehtno teló kvišku, da takó skozi vrtince soparov in pen, vrvečih pod njim, niti ne more uzreti valov, ki so váse vzprejeli truplo Cvetánino.

Dolgo je bil Samorad kakor nezavesten in igrača sopotov in vrtincev, ki so ga dvigali in sukali nad valovjim grobom nesrečne Cvetáne. Napósled ga Abadon potegne k sebi, postavi ga na trdna tlà in mu pravi srdito:

— Kar si učinil danes, preseza vse dosedanje bedastoče tvoje. Bilo bi najbolje, da izgineš v nič. Ali to bi bila prevelika dobrotá záte; zatoj ostani človek, kesaj se, obupavaj in nizaj zlodejstva na zlodejstva, bedastoče na bedastoče! Cvetáno si otél, kakor vidiš, samega sebe, otél pa je nisi — mene! Obsojena je ona, ker nekoč nisi bil obsojen ti; in sedaj pride meni v oblast — ona namesto tebe, ali — pred teboj. Telesa tvojega ne potrebujem dlje, zakaj več ne bodem branil Cvetáne; in ostavljam te, ker je bil ves moj trud s teboj prazna tlaka. Nikar pa ne misli, da si s tem rešen dolžnostij najine pogodbe! —

Abadon se razprší v zrak. Samorad zopet začuti kakor nekdaž bolesten drhtáj po vseh udih in v tem hipu je zopet v svojem životu: morebiti kakor kaznjenec, nazaj pritiran v ječo, iz katere je ubegnil, morda kakor izgubljeni sin, ko je zopet prestopil prag očetnega dóma! —

(Konec prihodnjích.)

Pogubni malik svetá.

Spisal dr. Simon Šubic, profesor na vseučilišči v Gradci.

(Dalje.)

XI. Trgovina na Martu.

Večer po končanih dnevnih opravkih navadno počivamo v družbi očeta Arhonta in njega družine. Pogovarjamo se zopet o mnogovrstnih napravah na Martu ter se mimo drugega dotaknemo vprašanja o trgovini na tem planetu.

Oče Arhont povzame takó-le: »Naša mednárodna osnova, po kateri dobiva vsakdo od združenega národa toliko potrebščin, da lahko živi brez skrbí, izhaja brez denarja, brez plačila in brez trgovine.«

»Ali bi se čudili Zemljani,« pravi mi Sokrat, »da slišijo in vidijo kaj takega kakor midva!«

»Ali ste vi bedaki, ali pa smo mi!« slišim v duhu tiste Zemljane, ki se nikdar nečejo zavédeti, da časih ni bilo vse takó na Zemlji, kakor je sedaj, in nečejo priznati, da denašnje naprave ne morejo trajati tudi v prihodnosti.

»Sevéda, če ne tržite ni s poljskimi pridelki ni z obrtnimi tvori,« izpregovori Sokrat, »in če ne dajete nič zaslužka v denarji, tedaj vam tudi denarja ni treba. Rad slišim, da se kje kaj opravi brez plačila in brez denarja, zakaj to me spominja mojega delovanja. Toda vrstnik moj, sofist Antifon, odrekal mi je celó modrost, ker sem brez plačno poučeval mladeniče in jih opominjal kreposti, češ, da to, za kar ne jemlješ plačila, tudi ni ničesar vredno. Meni ni bilo do plačila, in ko so me zaničevali zaradi siromašnega življenja, dejal sem Antifonu: »Ubožno živěč se človek lože utrdi na duhu in telesu. Čim menj potrebuje, tem večja mu je zadovoljnost in tem bolj se približuje vzpodbudnemu čustvu prave sreče in uživanju božjega vzveličanja«. Drugim opravlјivcem sem odgovarjal: »Pošteneje je poučevati mladeniče brez plačila in jih izobražati za državno gospodarstvo nego jim s prepoželјivimi rokami jemati neizogibne pomočke«. Zdelo se mi je vredneje, ohraniti si njih prijateljstvo nego osvojiti si njih imenje.«

»Res, prijatelj, kar si storil brezplačno ob tedanji denarni osnovi,« odgovori oče Arhont, »to je bilo preveč; kaj takega ni smel nihče zahtevati od nikogar. Žrtvoval si torej svoj zaslužek v blaginjo mladine in domovine. Imel pa nisi zaradi tega posebnega priznanja, če te ni na tihem veselila zavest storjenih dobrot. Takega žrtvovanja svoje

blaginje v prid domovini in národu pri nas na Martu ne zahteva nihče, tudi vesoljni národ ne. Od nas ne térja nikdo, da bi delali zastonj, dasi ne delamo za denar; takisto ne zahteva nihče, da bi zatajevali svoje potrebe ali celó žrtvovali svoj zaslužek národu v prid. Zaslužek sléčarnega Martovčana se sicer oddaja, toda ne v denarji, nego v obliki preskrbitve za vse žive dni. Vsako selo, sléčarna občina pozná svoje prebivalce. Stari očetje in sodniki vedó iz svojih zapisnikov in po vednem občevanju z ljudstvom, koliko potrebuje te ali óne tvarine vse selo ali vsa občina na leto in koliko na mesec, bodisi pozimi ali poleti. Takisto poznajo vire, odkoder se pridobiva vsakatera stvar, in vedó, kaj bi utegnilo pohajati pri domačem pridelovanji. Stari očetje delé — ako je treba, s podporo sodnikov — pridelke in izdelke in vsakovrstne tvarine, orodje i. t. d. med tiste prebivalce, katerim ni ostalo dovólj od svojkega pridelovanja in od pridelovanja, podprtega po národnih rokah; takisto jim delé tuje tvarine, katerih ne pridelujejo in ne izdelujejo domá. Vsakdo prejme o pravem času vse, kar mu gré od národa; vse pa prejmele brez pobotnic, brez potrdil, brez denarja. Samó v občinskih knjigah se zapomni, kaj je kdo prejel, da se vidi, ali mu gré še kaj ali nič. S tem pa ni rečeno, če je vsakdo preskrben z vsemi potrebščinami, da bi posebne zasluge za národ ne imele ní pravega priznanja ní primerne odškodbe. Kar je takih zaslug, sósebnó zaslug tistih móž, ki po dokončani občí národni službi še nekaj svojih pokojnih dnij žrtvujejo národu, kakor n. pr. sodniki, umetniki, zdravniki, stari učitelji, nadzorniki i. dr. — tudi takim zaslugam ni odškodbe ní v denarji ní v zlatu ní v biserih. Do malega vsi ti móžjé ti iščejo plačila v časti, da jim národ izročí najvažnejše posle. Ako bi pa kdo venderle zahteval kaj poboljška zaradi svojega žrtvovanja, temu se dá po odmeritvi národnega zbora njega — fotografija.«

»Kaj,« vzkliknem iznenádejan, »s fotografijami plačujete zasluge? Pri nas na Zemlji bi dejali, da je to bedasto.«

»Potrpi, da izgovorim,« méni oče Arhont nasmehoma. »Vam Zemljanom se zdí takšna odškodba čudna, ker ne gré v denar in ker je niste vajeni. Ta naša naredba, se nekamo prilega Sokratovemu nauku, da nima nihče posebne pravice zgolj zaradi svojega rojstva, ampak le zbok svojih zaslug. Svoje posebno veljavne zasluge so, ki jih národ povračuje ónim blagim móžem in ženam, ki se ne zadovoljujejo samó s častjó, ampak želé še kaj telesne ali materijalne odškodbe. Vprašaj, kakó ti more národ s tvojó fotografijo izraziti svoje priznanje? Fotografija je zgolj pomoček in dokaz tvoje pravice. Jutri, če me ne zadrži kaj drugega, pojdetá z mano k národnemu fotografu

in potem na trg, kjer imamo skladanico národnega blagá, da spoznata, koliko je vredna fotografija, podarjena po národu.« —

Težko sva čakala drugega dné. Harita in Hrizila hitro opravita svoje gospodinjske posle, in potem se odpeljemo po morji k fotografu na bližnji otok. Spotoma nadaljuje oče Arhont takó-le: »Občina je velika in ima več fotografov, toda le óni na otoku je upravičen izvrševati zaslužbene fotografije! Pripravljene ima tiste knjižice posebnega popirja, kamor napravlja fotografije in kamor pristavlja po več razmnožeb zmanjšane slike. Na sprednji stráni je svojeróčno podpisan načelnik národnega zbora. Na drugi listek bode fotografiral tvoje obličje. Pod fotografijo se podpišeta imetnik in občinski sodnik.«

Kakor je pripovedoval oče Arhont, takó je bilo. Ko se s Sokratom podpiševa vsak na svojo knjižico, vpraša fotograf sodnika Arhonta, kakšna bodi veljava knjižici?

»Vsakemu tri osebne pravice do národnega imetja za leto dni,« odgovorí Arhont.

»Skoro bode izdelan medoréz po fotografiji, katero si je moj strežnik hitro naredil, ko ste stopili prédme. Z medorézom natisne stroj polne knjižice medopisov, ker zahtevate letnih pravic za tri osebe. V tem oprostite, da grem pomagat medorezcu, in da se zvrše medopisi vpričo mene. Vaši ženski se izprehajata po vrtu, torej počakajte me ali tukaj ali na vrtu, kakor vam drago.«

Ko sédemo k družčini v prijazno lopico tik morja, vprašam, kakó tukaj fotografirajo, ker ni fotograf ničesar pripravljaj.

»Takó je prav. Da si opazil njega priprave, obrnila bi se tvoja pozornost nánje, obraz bi se ti bil izpremenil, in fotografija bi ne kazala navadnega lica. Najrajši fotografirajo koga, kadar stojí in se s kom pogovarja ter še ne misli na to.«

Sedaj me pokliče Harita, stoječa za držaji ob morji, naj pogledam lepo zlato ribo, kakeršne izvestno še nisem videl; v tem hipu pa prinese fotograf najini knjižici z naslovom »Národna fotografija«. Ko nama ji izročí, pravi: »To je potrdilo, da imata posebne pravice do národnega imenja.« Pokaže nama tudi medoréz; bil je velik samó desetino prve fotografije, stoječe na prvem listu v knjižici; drugi lističi pa so bili polni natisnjenih medopisov. »Medoréz ostane po zakonu v národni fotografski delavnici.« Prinese pa fotograf tudi zapisno knjigo, rekoč: »Prepričajta se samá in vi, sodnik, zapisal sem, kar sta prejela vaša gosta v vašem imeni; sedaj se pa podpišite še vi, oče Arhont, zakaj vaša je pravica.«

Ko odidemo, vprašam spotoma očeta Arhonta, kaj je fotograf hotel reči z besedami: »Vaša je pravica«?

»Zbok národne svoje službe imam pravico vselej vzprejeti deset gostov in vsakemu podariti tri vseletne osebne pravice do národnega imenja. Kaj je to, zvésta še danes.«

»Oče imajo še druge opravke na otoku,« pravi Harita, »pojdiva z mano in z materjo; na spodnji konec greva v národno skladališče po nekaj blagá. Tam se dobivajo malone vse stvari, kolikor jih imamo domá. Glejta, pri sebi imava jednaki knjižici. Na te dobí v skladališči, česar kdo zahteva, dokler je kàj medopisov v nji.« —

Mogočno se razprostira pred nami velikansko poslopje. Précej pri vstopu je velika svetla dvorana; pred okni stojé prazne mize. Hrizila in Harita zahtevata nekaj blagá na ogled. Hitro ga jima prinesó na mizo pred okno toliko, da ga je za ogled baš dovôlj. Obe si izvolita, kar jima prija. Postrežnica zapiše v trgovinsko knjigo, koliko je blagá, nekaj izračunja in pravi: »Za izvoljeno blagó nam gré znamenje tridesetih stotink jednega vaših medopisov.« Rekši seže po knjižici z národno fotografijo, vzame med prste listek poln medopisov, potisne ga na oglu nekaj malega pod stampilijo, pritisne na ročico in si odseka iz medopisa trideset stotink fotografije. Odsek si obdrži namesto plačila za znamenje prejete vrednosti, knjižico pa vrne.

»Kaj pa si izbereta vidva?« nagovori naju mati Hrizila. »Toliko vsaj vzemi vsak, da bodeta védela, kakó se na národno fotografijo dobiva blagó in vse drugo.«

Harita mi namigne, rekoč: »Stopita v drugo sobano; ondu so razstavljene vsakovrstne stvari po mizah, omarah in stenah. Medve sicer nikoli ne kupujeva takih tvarin, katerih nam ni brezuvetno treba, vidva pa si lahko izvolita kàj za spomin.«

»Ko bi dobil vašo fotografijo v razstavi,« odgovorim Hariti, »vzel bi jo za spomin, če bi dovolili; drugega ne vém kàj vzeti.«

»Kaj vam je treba moje fotografije, saj me vidite, kadar hočete! Če pa vam je do nje, spomnite me domá; mislila sem že na to, védela pa nisem, ali bi vam ustregla ž njo.«

Dočim se razgovarjava, ogleduje mati s Sokratom razstavo. Stopim k Sokratu. Ogledujeva in ogledujeva marsikakšen nakit za pohišno opravo. Najbolj nama ugaja marmornata podoba Arhontovega kipovja in Martov mikrokozem. Sokrat, ljubitelj kipov, izvoli si kipec kentaverski. Mene miče mikrokozem — ne, kar imenujemo na Zemlji takó, nego posnetek Martovega planéta in njega gibanja z lunicama vred okolo solnca. Na prvi pogled bi mislil, da imaš pred sabo pre-

zorno jajce, v katerem nekaj visi. Na njega daljši ósi proti sredini jajca stoji zlato solnce, okolo njega pa je napeta bakrena eliptiška pot, po kateri se giblje Mart z lunicama, kakor se dejanski gibljejo vsi ti trije svetovi okrog solnca. Ali ne brez pridavka. Na svojem severnem tečaju ima Mart natakajeno kazalo s številkami, na katerem ti kaže svoj čas kakor ura. Solnce pa ni nič drugega nego elektriška lučica. Ko pripnem dolgo jajčino ós med telegrafske vezi z elektriškim tokom, zažari se solnce v jajci ter obseva Marta in lunici, kakor jih obseva pravo solnce pod nebom. Kaj bi še iskal zanimljivejših stvari — Martov mikrokozem si vzamem!

Ko pokaževa, kaj sva si izbrala, vzame strežnica Sokratovo fotografijo in si odbije petdeset stotink medopisa, iz moje knjižice pa si odseka cel medopis, rekoč: »Ne čudite se, da sem si vzela tolikanj znamenja! Vsaka stvar ima svojo ceno v národnih knjigah.« Pokaže mi trgovsko národno knjigo, in res, poleg podobe in imena te stvari stoji v predalu z nadpisom »odsek« številka 100, kar pomeni: sto stotink ali ves medopis.

»Opravili smo vse,« pravi mati Hrizila, »pojdimó domóv.« — Midva s Sokratom hočeva vzeti nakupljene stvari, toda Harita méni: »Čemú bi jih nosila s seboj? V skladanici je stara navada, da se pošilja izbrano blagó na dom.«

Spotoma me Hrizila in Harita kratkočasa s sedanjimi šegami in navadami. Sokrat stopa ves zamišljen za nami. Povedal mi je pozneje, kakó se je natihome veselil uredbe brez denarja in sósebnó tega, da se na Martu nič ne dobiva zánj, vse pa za svoj obraz. »Tukaj spoznavajo osebnó vrednost brez ozira na rojstvo.« Nič mu ni hodilo napak, da národní zaslužnik lahko podari komur hoče nekaj svojih zaslug, kakor jih je nama podaril z národno fotografijo óče Arhont.

Ko pridemo domóv, odideta Hrizila in Harita po svojih poslih, midva s Sokratom pa dobiva na vrtu Krata, ki je ravnokar dovršil svoje opravke. Vsi trije gremo po senčnih potih proti otoku na ribniku.

Pripoveduje nama sedaj o tej, sedaj o óni neznani ljudski šegi. Ko zvé, kaj sva kupila brez denarja, samó z národno fotografijo, začné pripovedovati o trgovini na Martu.

»Ni denarja ni prodajalnic ni denarnic ni menilnic ne poznamo. Niti ne védeli bi, kaj je to, da nam ne govoré o takšnih stvaréh stare knjige. Trgovine in denarja je bilo treba samó dotlej, dokler je bilo blagó v rokah posamičnikov, sedaj pa ga upravlja ves národ. Izpremenivši prejšnjo vesoljno vojaško službo v vesoljno delovanje,

prevzel je združeni národ vse gospodarstvo. Plačevati mu ni treba ničesar ni za davek, ni za blagó, ni za živež. Vse si prideluje sam, in vse je njega skupna svojina. Zató nimamo prekupovalcev, zató sploh ni treba nikomur ničesar kupovati, národ sam razdeluje po potrebi pridelke in izdelke med svoje člane. Kakó se to vrší, to mu je majhna skrb. Prej, ko smo imeli posamične posestnike, posamezno pridelovanje in izdelovanje, spravljali so ljudje na kupe denar in drugo imenje, bojčé se izgube in negotove prihodnosti ter skrbčé za ohranitev svoje družine. Združeni národje, ki imajo obilo zdravih, delavnih močij in ogromno zemljišč pod sléharnim podnebjem, ne pogrešajo nobeno leto veseljih pridelkov. Národnemu gospodarstvu torej ni toliko do prihrankov, kolikor do dobrega preskrbovanja vseh svojih članov. Nikogar ne tare več skrb, kakó bode živil družino v slabih letinah; splošne lakote ni več na Martu, zakaj národno gospodarstvo si lahko pomaga s pridelki od dežele do dežele. Naši pridelki — recimo, naša trgovina — imajo hitro pot po kopnini, po morji in po zraku. Mi ne poznamo nika-keršne skrbi ni za sedanost ni za prihodnost — národ sam je porok dostojnega preskrbovanja vseh duš. Národ skrbi za vzgojo mladine, národ skrbi za spodobno preživljanje odraslih ljudij — národ skrbi za sléharne naše potrebe od zibeli do groba!»

»Ti govoriš,« povzamem jaz, »kakor bi bili vsi národje na Martu združeni pod jednim veseljnim národnim varstvom. Nam Zemljanom neče v glavo, kakó bi se dali združiti vsi národje našega svetá. Prevelik je razloček njih potreb, šeg, jezikov, ver in vlad, preveliko je nasprotje njih namenov. Ne samó, da je odcepljen novi svet od starega, tudi značaj posamičnih ljudstev dela več neprestopnih mej nego široka morja med njimi. Le poglej sém na mapo, katero ste si narisali Martovčani o naši Zemlji s pomočjo preizvrstnega svojega daljnogleda. Ko sva zadnjič s tvojim očetom ogledovala Zemljo, zapisal si v to mapo naša domača Zemeljska imena. Tukaj vidiš od imenovanih deželá tudi popolnoma odbito Avstralijo.«

»Naši osnovi národnega gospodarstva,« méni Krat, »bilo bi na Zemlji menda najlože pomagati na noge v Severni Ameriki, ki obseza več držav, združenih v jedno ljudsko gospodarstvo. Ko bi Severna Amerika po Martovem vzgledu odprla novo pot veseljnega národnega delovanja in gospodarstva brez denarja — začetkoma vsaj po svojih domačih krajih — pridružilo bi se ji polagoma več tujih ljudstev. Pristopila bi ji Mehika, Južna Amerika, Avstralija, Afrika in Azija tjá do Kitajskega zidú, katerega imaš na mapi zaznamovanega z rdečo črto.«

»Ali kaj početi s Kitajci, temi okamenelimi ostalinami starodavnih šeg? Kaj hočeš z národom, také zakopaním v starih vražah in krivi veri v všemogočnega duhá „Funk-Šuija“, da si še ne upa uvésti evropskih železnic, češ, da bi také razžalili duhove svojih praočetov? Preveč se bojé. Kitajci, da bi jih Funk-Šui ne pogubil z lakoto, kugo, vojsko i. t. d. Zató zaostajajo v napredovanji in zaostajali bodo, dokler posebna sila ne odpré širega kitajskega vladarstva evropski omiki.«

»Pod solncem ni nič nemožnega! To ti priča stara uredba vesoljnega národnega gospodarstva na Martu! Oče vama povedó, kakó se je to zgodilo, kadar namreč izpregovoré o zgodovini starega kipovja. Omenim naj pa samó mimogredé, da je bilo res tudi na Martu premagati dôkaj ovir. Bilo je med národi več jezikov, mnogo starih šeg in dosti posebnih namenov, takisto jih je dovôlj še dandanes, ali vse to ne ovira vesoljnega jedinstva. Ko je nastopila prava sila, odpravila je vse zadržke, kakor bi jih bil veter odpihnil; pozabljene so bile domišljene težave jezikov, šeg in namenov. — Mednárodní zbor ureja zamenjavanje in prevažanje blagá, pridelkov in izdelkov med národi, sicer pa gospodari v svojih deželah nezávisno od tujih národov vsak záse, kakor hoče.«

»Kakó se pa izvršuje zamenjavanje blagá ali trgovina s tujimi národi brez denarja? Saj je národ proti národu vender kaj drugega nego državljan proti svojemu národu. Državljan žrtvuje delovanje svojih rok svojemu národu, zató ga preskrbuje národ z všem, česar potrebuje; tuja ljudstva so nezávisna drugo od drugega.«

»Tvoj odgovor,« nasmehne se Krat, »kaže mi, da ti Zemeljski denar dela temó pred očmi. Poglejta dobro, kaj vama je ravnokar prinesel služabnik iz národne skladanice! Na mizo je postavil malo kipovje in mikrokozem. Ali se ne spominjata, da sta vidva samá tudi tujca med národom, iz čegar rok prihajajo te umetne tvorine? Kakor si pomagata vidva s svojo fotografijo, prejeto od našega národa, takisto si pomaga národ s fotografijo svojega načelnika. Po telegrafu ali z dopisi se dogovori národ z národom, načelnik z načelnikom, kadar česa potrebuje. Vsak národ ima po tujih deželah skladišča svojega blagá. Tuj národ pošlje poverjenika z načelnikovo fotografijo v našo skladanico. Če ondu dobí blagó, katero zahteva, vzame ga, in zgodi se, kar se je zgodilo pri vajinem nakupu. Če ni blagá, preračunja se mu in možu oddá dotični odsek fotografije, blagó pa se mu pošlje, kadar ga pripravimo. — Tudi mi potrebujemo časih izdelkov tujega národa. Često ima naš národ v rokah fotografske odseke ónega

načelnika; takrat nam ni treba pošiljati svojega znamenja, temveč národ vrne tuje znamenje za prejeto tuje blagó. Iz tega lahko vidita, kakó se pri nas poravnavajo mednárodne terjatve. Umeje se samó po sebi, da ima vsak národ svoje poslovne knjige, iz katerih se vidi, koliko ima na dolgu in koliko na dobrem pri drugem národu. — Denarja sevéda ne pogreša nihče. Kadar zahtevamo mi več blagá od tujega národa nego óni od nas, poravná se razloček takó, da pošljemo kaj blagá tretjemu národu namesto njega; ali če ni drugače, vrnemo mu razliko v zlatu, katero pri nas devljemo na tehtnico kakor drugo blagó. Sicer ni noben národ, najsi je pristopil vesoljnemu národnemu gospodarstvu, prisiljen ali dolžan oddajati vsakovrstno blagó drugemu národu; toda ker mu gré za svojo blaginjo, rad postreza drugim národom, kolikor more, da je upravičen kaj zahtevati od njih. Veljá pa zakon, da ima vsak národ jednake pravice prejemati blagó od drugih in da ni nikdar in nikjer ob deželni mejah plačevati carine.«

»Vse prav,« odgovorim na Kratovo razlaganje, »toda kdo ali kaj ustanavlja ceno trgovini? Kdo presoja in kakó, koliko gré tega blagá za óno blagó ali koliko je odsekati fotografskega znamenja za določen del tega ali ónega blagá? Ko sva si midva prej izbrala umetne tvorine, videl sem v knjigi pripisano ceno po velikosti fotografskega odseka.«

»Prav si opazil. Vrednost blagá se izraža po stotinkah zmanjšane fotografije ali po medopisu. Cena umetnine je večinoma stanovita, razven pri tvorinah sósebnó znamenitih umetnikov. Z umetniki se je treba dogovoriti o ceni. Kaj drugega je z vrednostjo navadnih pridelkov in izdelkov ali trgovine sploh. Cena trgovine izhaja iz razmerja obilice ali nedostatka neobdelane tvarine proti trudu in času, katerega jemlje izdelovanje. Cena za tuje národe pa je tista, kakeršna je ustanovljena pri národu domá. — Sedanji deželski zastopniki na Martu nimajo nič več tistih politíških opravil, s katerimi so potratili v starih vekih toliko časa; sedaj se bavijo z národnim gospodarstvom gledé na národne odnošaje. Po večjih selih imajo svoja stanovališča; velikih mest, kakeršna so imeli naši očaki za oblasti trinogov, ne poznamo. Stanujé poleg národnih skladanic, imajo poslanci priliko, da opazujejo, kakšna je cena blagá ondotnega ljudstva. Sploh je cena med národi tista, kakeršna veljá med ljudmi na dómu. Navada pa je, da se pri večji množini kupljenega blagá cena zniža v tistem razmerji, kolikor se menj potrači časa in delavnih rok. Zató se snide naš zastopnik z dvema poverjenikoma ondotnega ljudstva. Kar sklenejo, to se naznani našemu národnemu načelniku; ta pa obvesti o dotičnem ukrepu národni odbor. Če ga odbor odobrí, dognan je trgovski posel.«

»Vaš načrt nama razjasnjuje večino mednarodnih stvari; tega pa vender še ne veva, kakó je ob taki osnovi národnega gospodarstva s potovanjem ali celó s preselitvijo v tuje dežele? Da veljá medopis obličja vašega načelnika pri načelnikih tujih národov, to se umeje, ker si národje vzajemno naznanjajo svoje načelnike. Toda vsakega prebivalca ni móči naznaniti; bilo bi tudi nepotrebno. Komu je v tuji deželi do tega, ali pozná obraz in ime vaših ljudij ali ne?«

»Hudodelnika našega, če bi ušel med tuji národ, vedó se varovati, zakaj to je mednárodna dolžnost, da ga jim précej naznanimo z njega fotografijo. Tega pa ne najdeš na Martu, da bi za mejami veljala drugačna pravica ali da bi tuj národ celó dajal potuho našemu hudodelniku. — Poštenemu človeku na Martu ni ne politiških ne policijskih mejá; vsakdo smé iti, kamor hoče. Nikdo ne, na tej ne na óni stráni deželnih mejá, ne vprašal bi po človeku, da nima národ izvestne pravice do njega delovanja in izvestne dolžnosti do njega preskrbitve. Vpraša se pa, ali je dotičnik vzgojitelj, delavec ali zasebnik. Možjé, katerim je prepustil národ za njih žive dni kmetijo, gredó malokdaj iz dežele — vzeti pa tudi nimajo ničesar s seboj, če bi se stalno preselili, razven svoje obleke, zakaj vse drugo je národno imenje. Za otroke, vzgojnike in delavce srednje vrste ni nobene odškodnine. Za delavca višjega reda ima národ, h kateremu se preseli, toliko odpravljati na leto, kolikor je v naših národnih knjigah cenjeno njega delovanje. Za priseljenega zasebnika pa mora dobivati národ, med katerega se je preselil, toliko na leto, kolikor ima pravico uživati v svoji domovini. Vse to je do cela ustanovljeno v mednárodnem pravu, ki veljá po vsem Martu. — Spoznal sem, da sta tudi v skrbéh zaradi potovanja po tujih deželah. Nič ložjega negoli to; umejem pa vajine skrbí, zakaj Zemljani si ne veste pomagati brez denarja v tujih deželah! Kadar Martovčan odpotuje, prejme od svojega národa kolikor toliko svojih medopisov z navadno fotografsko knjižico; to se sevéda ravná po njega zaslužkih. Vzpričo mednárodnega prava ima njega medopis tisto veljavo po zunanjem svetu kakor v domovini. Tuji národ, ki ga preskrbuje na poti, prejmlje od njega medopisne odseke, ima pa pravico, da jih zamenja za naše blagó.«

»Pravite, da se ravná to po zaslužkih, koliko dobí kdo medopisov. Ali ne ceni národ jednako zaslužkov vsakega posamičnika, ker ima dolžnost skrbeti za vsakogar do smrti?«

»Gotovo nima vsakdo enakih zaslužkov. Nekaj takega so vama že oče omenili, kar se tiče častnih poslov. Preskrbitev je sploh posneta po srednjem zaslužku. Kdor je nadarjenejši ali marljivejši pri

delu, služi več. Kakor je v starih časih tedanja država skrbela za vojaka, dokler je služil, takisto skrbi sedanji národ za vsakogar, toda ne samó za tista kratka leta, ko mu opravlja národna dela, nego za vse žive dni. Kdor si izbere posel po svojem pozivu, opravlja ga časih za dva in več navadnih delavcev in zató ima tudi večji zaslužek. Odškoduje se po razsodilu posebnih nadzornikov, bodisi s častjó ali z medopisi, katerih vrednost poznata. Zató je vsakemu mladeniču gledati na poziv, da se ne silijo vsi k jednemu delovanju, kakor je pri nekdanjih vojakihs vsakdo prisiljen opravljal jedino tisti posel. V ónih letih, ko so se nekda j jemali mladeniči v vojake, jemlje-se dandanes vsa marljivo vzgojena mladina v službo združenega národa. Vzga jaje imajo učitelji in nadzorniki dosti prilike, da opazujejo nadarjenost tega ali ónega mladeniča, tore j ni težko postaviti vsakega na pravi prostor k tisti službi, ki se najbolj prilega njega znanstvu in telesni móči. Dekletom in takisto ne odraslim ženam ni nikoli pripuščeno opravljati težka dela, od katerih bi se pokvaril njih nežni život; tore j jih ni nikjer po tvornicah, pač pa sta videla postrežnice v národni skladanici, kjer ne prenašajo težkega blagá, nego razkazujejo izdelke, ki so postavljeni na ogled. Pri vesoljni národni službi je tore j želja vseh, da si izvoli vsakdo tisti posel, ki se najbolj prilega njega posebnosti, najsi dela z glavo ali z roko. Pouk v naših šolah, razven v prvih letih, nima nikjer namena, ustrojiti vso mladino na jedno kopito. Prva skrb je ohraniti mladini nje značajnost; tore j se trudijo učitelji spoznati darovitost tega in ónega mladeniča. Mladež se tore j vzga j in poučuje, ne da bi silili v vsako glavo, kar ne gré vánjo; poučuje se z ozirom na nadarjenost in prihodnjo národno službo, priležno nje močém. Takó se lahko vsakdo o pravem času navêde na tisti pot, na katerem je potem odraslemu možu móči delovati kár najveseleje in najkoristneje. — V naših dneh si ni treba beliti glave s poukom, za katerega mladeniču nedostaje pravega razuma. Kdor hoče razviti moči sléharne ga človeka do najkoristnejšega uspeha, pomagaj mu v mladih letih do spoznanja svojih močij in do proste izvolitve svojega posla. «

»Ne veste,« menim jaz, »kakó me veseli, kar pripovedujete o namenih vzgoje in pouka na Martu! Takó se ni bati tistega zasme hovanja delavnih stanov zaradi ,nečistega' dela, s katerim se dandanes na Zemlji oskrunja takó zvano ródno plemstvo. Kje so še na Zemlji tisti časi, ko ne bode nihče vpraševal po rojstvu, nego le po zaslugah — časi, ko se bode delo obče spoštovalo! Do tedaj Zemljani ne bodo oteti dosedanjih nadlog, niti jim ne bode olajšan bridki boj za živ-

ljenske potrebe. Dolgo jih bode še tepla šiba božja! Preveč so pozabili starogrški pregovor: „Za delo dajó človeku bogovi vsakovrstne dobrote“. Dandanes je svet na Zemlji takó izprijen, da je izobražena človeka dela sram.«

»Pač res, dolgo jih bode še tepla šiba božja,« pristavi Sokrat, »če je takó, kakor govoriš. Vse je torej pozabljeno, kar sem časih razjasnjeval ljudem! To že veste, kakó sem se jim zameril, učēč, da rojstvo brez svoje vrednosti ne daje nikakeršnih pravic. Lahko si mislite, kakó sem razžalil bogatine Midija, Aristokla i. dr., ko sem jih kazal mladeničem, češ: „Ne bodite takó lení, ne takó mehkužni!“ — Če hoče imoviti človek, da mu kàj hasne imetje, biti mora brez strastij. Učil sem, naj se vzgaja mladina takó, da bode mož veselo, uspešno in v blaginjo svojega národa opravljal obče posle: vladarske, vojaške, mornarske, rudarske, poljedelske, obrtne in trgovske. Mladina se vzgajaj takó, dejal sem, da bode žena ne samó po besedi, nego dejanski ohraniteljica domačega reda in snažnosti; za blaginjo svoje družine to, kar je matica pri čebelah!«

(Konec prihodnjič.)

Pri vinu.

Oče moj in mati,
Vama bodi hvala,
Ki v tujino meni
Vinca sta poslala.

Vince góre naše,
Okrepčaj mi grlo.
V srci mi oživi,
Kar bi v njem zamrlo!...

Vročá kaplja tvoja
Žile je ogrela,
Duša zaslepljena
Vriska mi vesela.

Rožne gledam dôle,
Solnčne zrēm planine
In po njih vzbujene
Mladih dnij spomine...

Dosti kapelj, dosti!
Kdo bi znal, da vánje
Kmet je pri trgatvi
Vlival take sanje!

Rástislav.

Kakó se branijo rastline nepoklicanih gostov.

Spisal M. Cilenšek.

(Dalje.)

Drav pogostoma vidimo v cvetu omrežja in vrše, ki pač nimajo druge naloge, nego da branijo med ónim žužkom, ki po svoji rasti niso rastlini na korist. Omrežja in vrše so navadno sestavljene od ravnih prožnih lasastih kocin, ki so nameščene po nekovem obročku na notranji steni cevastega venca ter s prostimi svojimi konci nehajo sredi ceví. Takó jih vidimo v venci raznih pivk,¹⁾ mačjega repa, čišljaka²⁾ in mnogoštevilnih drugih ustnatic, potem mnogih zijalk in srhkolistnic. Vender niso povsod pritrjene na tistem mestu, ampak nekatere rastline jih imajo blizu vhoda v venčevo cev, n. pr. sporiš,³⁾ poljski črni koren⁴⁾ in nekateri svišči, druge pa globočje blizu venčevega dna, n. pr. celič⁵⁾ i. dr. Časih je pa vrša takó narejena, da posamezne kocine ne štrlé z omenjenega obročka proti venčevi sredi, temveč so nameščene samó na jedni strani. Tedaj so pa takó dolge, da dosežajo nasprotno venčevo steno, n. pr. pri vredniku.⁶⁾

Nekova posebnost so vrše nekaterih lilij in sviščev. Tù se namreč nabira med v jamastih otlinicah, ki so se naredile kot posebni izrastki notranje venčeve stene, in okrogli rob, ki opasuje omenjene globelice, štrlí od mnogobrojnih lasastih rés, katerih konci so nagnjeni drug proti drugemu in zakrivajo globelico, napolnjeno z medom. Krilati krepki žužki, ki se spusté od zgoraj na cvet, lahko odrinejo posamične paličice in pridejo do slaščice; drobnejšim živalcam pa, ki želé dobiti medú od spodi ali od strani, tem je to nemogoče, ker so prešibke, da bi upognile precěj trdne rese. — Jednako je tudi pri selzenovcih, samó da imajo ti globelice z medom ob dnú posameznih venčevih lističev in da ima vsaka svojo posebno vršo od kratkih, proti sredi nagnjenih kocin.

Tudi na prašnikih so mnogokrat pričvrščene take vrše. Kàj lepo je to opazovati pri mahovnici.⁷⁾ Tukaj stojé trdne prašne niti okolo medovnika kakor doge pri sodu; na desno in levo stran pa štrlé vodoravno vzporedne kosmatinice, ki premrežajo špranjo med

¹⁾ Lamium. ²⁾ Stachys. ³⁾ Verbena. ⁴⁾ Anchusa arvensis. ⁵⁾ Prunella. ⁶⁾ Veronica Chamaedrys. ⁷⁾ Vaccinium Oxycoccus.

dvema stebričkoma. Takih in enakih naprav je najti osobito ondu, kjer tudi prašnice pomagajo zapirati vhod do medovnika in kjer narejajo te, klončč se druga proti drugi, nekakšen stožec, ki gleda z ostjé iz cveta in je nastavljen na prašnih nitkah. Tudi nekatere košarice in zvončice imajo take naprave.

Toda ne samó na venci in prašnikih, ampak takisto na pestiči se razvijejo kosmatinice, katere moramo zaradi njih pravilnosti tudi prištevati tej skupini. Najlepše nam kaže to navadni samovratec. Tù nahajamo namreč pod žmulastim robom, ki obkolja konec pestiča, jamičasto brazdo, mično zvezdico kosmatinic, katere sezajo do venčevih lističev in tvorijo kolobarčast pretín.

Od navedenih vrš, večinoma sestavljenih jako pravilno, razlikujejo se óne kosmatinice, ki so nameščene brez posebnega reda v cvetu, samó da zapirajo cevaste in lijaste vhode do medovnikov, postavljenih navadno na dnù. Takó nastanejo kosmati zamaški, močni dovôlj, da zaradi njih slabši, manjši in s kratkim sesalcem obdarovani žužki ne morejo do medú; nikakor pa niso na poti močnejšim, večjim in z dolgim sesalom oboroženim. Tudi te nepravilno postavljene kosmatinice stojé tù na notranji venčevi steni, ondu na prašnikih in zopet drugje na pestiči; nekaj pa je takih rastlin, ki jih imajo istočasno tù in tam. — Izmed naših cvetok je med najlepšimi brez dvojbe tudi močvirska detelja,¹⁾ ki rase marsikje po vlažnih in mokrotnih travnikih, kjer je sevêda plevel. Belo, rdečkasto nadahnjeno cvetje je po notranji venčevi stráni takó gosto prepleteno s precêj dolgimi kosmatinicami jednake barve, da tudi najmanjši prostorček ne ostane prazen. Takó tudi materina dušica, mačji rep, pritlični jeglič, močvirski babji zob²⁾ in druge, kjer je ali vse površje prepreženo z gostim kožuhom, ali pa samó spodnji zoženi venčev del. Gozdni babji zob, dlakavi in rjavi sleč,³⁾ navadna in planinska pesikovina⁴⁾ pa imajo po venci le semtertjá nekaj kosmatinic, toda te se vežejo z ónimi, ki so obešene po prašnih nitkah, v zamotano celoto, razpeto nad medovnikom. — Zopet drugje pa je venec gol in gladek, in samó prašne niti so spodi porastene z gostimi lasmi, ki se nagibljejo nad medovnik. To opazujemo pri kustovnici,⁵⁾ volčji češnji in drugih. — Divji tulipan je malone povsod znana rastlina; prav radi ga imajo ljudje tudi po vrtéh, ker njega rumeno cvetje prav vrlo diši. Tudi njega ni pozabila priroda, temveč pripela mu je medovnike na prašnike, in sicer takó, da je vsak prašnik blizu spodnjega konca na svoji zunanji stráni, obrnjeni proti

¹⁾ *Menyanthes trifoliata*. ²⁾ *Geranium palustre*. ³⁾ *Rhododendron*. ⁴⁾ *Lonicera Xylosteum et alpigena*. ⁵⁾ *Lycium barbarum*.

cvetnemu obodu, izgobljen, in ta globelica je napolnjena z medom. Toda popolnoma je zastrta s kocinicami, obešenimi nad medovnikom na prašni niti, in žužki, ki želé sladkati, morajo prašnik nekoliko privzdigniti in se pod omenjenim kožuščkom priplaziti do slaščice. — Napósled bodi imenovan še Blagajev volčín,¹⁾ ker nam svedoči, da se ta naprava razvije časih tudi na plodnici. Njegov cvetni venec je precěj dolg in ozek; sredi njega stóji na podaljšanem receljčku jajčasta plodnica, ki je vsa porastena s kocinicami, sezajočimi do oboda. Takó je zaprt nepoklicanim gostom med na dnú cveta.

Popolnoma umevno je, da zaradi vseh teh naprav ni mogoče tihotapstvo takim živalcam, katerih telesna obilost se ne strinja z dotičnimi cvetovi. Živalce bi morale na poti do medovnika osmukati ne le cvetni prah s prašnic, ampak odložiti ga na brazdi druge rastline. To nam kaj izvrstno predóčujejo óne ustnatice, ki imajo prašne niti in pestiče takó podaljšane, da stóje prašnice in brazde visoko nad górenjo ustnico (dobra misel,²⁾ materina dušica, meta). Samó taki žužki, ki sédejo od strani na cvet, osmučejo nad vhom vánj postavljene prašnice, oziroma brazde, dočim bi se pritihotapili nekrilati žužki od spodi po spodnji ustnici med prašnimi nitimi in pestičem ter pod njimi — in bi torej ne dosegli bistvenih delov. Ali tem je zadelala priroda pot z raznimi in raznovrstno nastavljenimi kosmatinicami pri vseh ónih ustnaticah, katerih prašnice in brazde molé daleč iz cveta.

Velika mnogovrstnost pa se kaže tudi pri ónih vršah in ko žužških v cvetu, kateri sicer nepoklicanih gostov kár meni nič tebi nič ne ovirajo pri vходу do medovnikov, temveč merijo na to, da se poklicani gostje ne dotaknejo nekih mest v cvetu in jih ne poškođujejo, ampak jih silijo, da se držé potij, odkazanih jim po prirodi. Tudi te naprave — kažipotje — so jako različne in so prirejene sedaj tû sedaj tam.

Sósebnó nas v tem pogledu zanimljejo óne nekamo čudne tvorine, ki so se potisnile pri jednoperki³⁾ med prašnike in med venčeve lističe in katere navadno imenujemo medovnike. In res so to medovniki, zakaj v dveh majhnih podolgastih globelicah na notranji stráni izločajo sladke snóvi. Predno izpregovorimo o tej napravi, treba, da se znanimo blagovoljnega čitatelja vsaj nekoliko s to lepo rastlino. Jednoperka ali ozimka rase marsikje po travnikih, sósebnó mnogo pa je dobiš po nekaterih gorskih senožetih. V zemlji ima kratko koželjasto koreniko, iz katere vzrase šop receljatih pritlehnih listov. Vsi so okroglasti ali okroglasto-srčasti, celorobi in popolnoma goli. Robato steblo

¹⁾ *Daphne Blagayana*. ²⁾ *Origanum*. ³⁾ *Parnassia*.

je v svoji spodnji polovici okrašeno s sedečim listom, ki je jednak pritlehnim. Veliki cvet vrhu stebela je bel, zvezdasto razprostrt in ima svojih delov po petero. Med prašniki in venčevimi lističi je pet zelenkasto-rumenih luskic, katerih rob je podaljšan v rese in ob koncéh posut z okroglimi glavicami. To so že omenjeni medovniki, do katerih je mogoče priti samó od jedne in sicer notranje strani, obrnjene proti pestiču, in žužki, ki prihajajo od te strani, ne morejo se ogniti prašnikom in brazdam. Daljši pa je pot žužkom, ki sédejo na rob razprostrtega cveta. Ko se pomičejo odtod proti medovnikom, pridejo skoro do mesta, kjer jim zapró pot omenjene rese ob medovnikovem robu. Od te strani ne morejo do slaščice. Toda ta naprava je žužkom samó kažipot, in lahko jo prekoračijo, zakaj navedene glavice ne izločajo lepkih snovij in se tudi ne končavajo v bodeče osti. Zató se motajo brez pomisleka proti sredi in se skoro takó zasučejo, da jim je osredje za hrbtom. Vsekakor se dotaknejo prašnikov in brazde, in dasi po ovinkih, rastline venderle dosežejo to, kar so dosegle v prvem slučaju.

Jednako nalogo moramo pripisovati ónim dolgim in tankim, večinoma nepravilno usločenim kosmatinicam, ki so nameščene po robu in notranji strani venčevih robcev naše brkate zvončice¹⁾ in se stikajo sredi venčeve odprtine. Človek bi malone mislil, da je omrežje, prepletajoče omenjeno odprtino, nastavljeno radi tega, da se rastlina odkriža nepoklicanih žužkov, ki bi sicer prišli do medovnikov, skritih na dnú cveta. Toda temu ni takó, in vsakdo se lahko prepriča na svoje oči, da nepoklicani gostje nikakor ne morejo do medú (o tej posebni napravi pozneje), dasi tudi lahko prekoračijo omrežje in se izmotajo v cvet. Kosmatinice držé kakor most do pestiča, oziroma njega treh brazd sredi venčeve odprtine, in dospó od robú semkaj prav tjà, kjer si poiščejo krepki čmrlji vhod. Vsekakor se dotaknejo i nepoklicani gostje brazd in odlože ondu nekoliko cvetnega prahú. Toda to jim ne zadošča, zató se odpravijo po pestiči v cvet, da bi si osvojili slaščice. Ali do nje vender ne morejo, in ko se poslové od cveta, vzamejo s seboj še cvetnega prahú, da ga imajo za popotnico do drugega cveta.

Prehodili smo široke doline, košate gore in strme planine, zakaj ne bi stopili tudi na bližnji domači vrt. Morda je tudi ondu kaj za nas; pogledati treba! Zmotili se nismo! Glej jih kapucinskih kreš,²⁾ kakó se žaré na óni-le okrogli gredici! Oglejmo si veliki cvet nekoliko natančneje. Nekamo nepravilen je, in njega spodnji trije venčevi lističi

¹⁾ Campanula barbata. ²⁾ Tropaeolum majus.

so precèj zoženi, po njih stoječe resice pa delajo nekovo vršo, katero morajo preplezati manjši žužki, ki so se spustili na venčev rob, ako hočejo do medú. Mislimo si cvet brez navedene naprave, to takoj vidimo, da bi zlezle drobne živalce med prašnimi nitimi in pestičem do dnà, kjer je shranjen med v globelicač čašnih rogljev, in da bi ne osmukale ne prašnic ne brazde. Ali takó lahko to ni! Žužki morajo preko vrše, sestavljene od 4 mm dolgih in 0,5 mm oddaljenih, kolikor toliko zapletenih resic, in dospó neizogibno do bistvenih delov, ki so nameščeni kraj nje. — Tej skupini moramo prištevati tudi resnato zvončico,¹⁾ katere venčeve krpe so ob spodnji polovici oborožene z obilnimi resami, ki kažejo žužkom pot do osrednjega vhoda. Ako pribriñ živalca na cvet in mu séde na zunanjo steno, lahko bi se pritihotapila med venčevimi špranjami do medovnika in ga izpraznila, da mu ni priroda obesila ónih resic, katere jo silijo, da jih pregazi in osmuče prašnike ter opráši brazdo drugje.

Ne samó venec, ampak tudi čašica je časih ob robu pokrita z resicami ali dlakastimi tvorinami, katerim je na skrbi, da ne dohajajo mičkeni žužki pri stranskih vratih do medú; kažejo jim temveč na véliki vhod, ob čegar odprtini so primerno postavljeni prašniki in brazda. Iz te skupine si oglejmo navadno kámenico,²⁾ ki rase marsikje kot plevel na obdelanem svetu. Čašni lističi so malone do dnà osebljeni, in ker zapirajo venčevi lističi, ki stojé med njimi, s svojimi žebicami vhod v cvet le nepopolnoma, mogli bi zeló majhni žužki od spodi skozi špranjo med čašnimi lističi do medú. Toda kosmatinice, ki se razvijejo na čašici, premrežijo omenjene špranje, in žužki, dospévši do omrežja, ne poskušajo ga predreti, temveč gredó po tem mostu najprej do glavice in odtod po osrednji odprtini do medovnika.

Napósled omenimo še ónih dlakastih tvorin, ki jih imajo mnoge rastline po steblih in listih; vender pa ne trdimo, da so vse tudi v zvezi z živalimi, toda nekaj jih je pač, ki nekrilatim posetnikom do dobra zapirajo pot do cveta. Tej vrsti prištevamo zlasti óne, ki nalik pajčevini prepletajo imenovane rastlinske dele. Za vzgled nam bodi pajčevinati netresek³⁾ in mnoge košarice. Take kosmatinice so tudi mnogim krilatim mičkenim žužkom nevarne pastí, zakaj zamotajo se v njih takó, da ne morejo ni naprej ni nazaj.

Ako hrani cvet v svojem dnú mnogo medú in ako ga ne prikrivajo raznovrstne dlakaste tvorine, to je več nego gotovo, da se posamezni cvetni deli postavijo in izobrazijo nekamo čudno ter na

¹⁾ *Campanula ciliata*. ²⁾ *Alyssum calycinum*. ³⁾ *Sempervivum arachnoideum*.

poseben način zapirajo pot nepoklicanim gostom. Ponajveč se cvetni deli usločijo, sploščé in razširijo ter takó nakopičijo, da nastanejo žlebiči, ceví, grbe, globelice in predelčki toli raznovrstne oblike, da jih skoro ni móči spraviti v pregledno celoto. Najbolje morebiti ustrezemo blagovoljnim čitateljem, ako razdelimo te naprave na dve skupini, in sicer takó, da prištevamo jedni vse tiste, ki so nad medovniki popolnoma zaprte, drugi pa take, katerim je vhod sicer tudi zožen, vendar pa ima luknjico, kjer žužki lahko potisnejo sesalo v medovnik.

V prvem slučaju imamo torej obokane otlinice, do katerih morejo žužki le tedaj, če privzdignejo ukrivljene ali razširjene in gosto zbite dele ali če jih pritisnejo v stran. Dasi so ti deli prožni, vendar mora biti živalca močna in mora tudi krepko butniti ob obok, ináče ne doseže svojega namena; baš radi tega šibkejše živalce tukaj ne pridejo do medú. Težko ni zaslediti zveze z ozirom na velikost in moč posetnikov z mehanizmom v cvetu, in v obče lahko trdimo, da živalce, katerih telesna obilost ni zadostna, da bi zadele ob bistvene cvetne dele, ne morejo odpehniti durij.

Vseh rastlin, katerih medovniki so takó čudno okovarjeni, skoro ni mogoče navésti, zató se ozirom le na nekatere. Znane so ti razne zijalke, zlasti véliki odolin in mnoge madronšice.¹⁾ Spodnja ustnica njih venca je močno zvežena in se odlikuje po grbastem oboku, ki se naslanja na górenjo ustnico in popolnoma zapira vhod do medovnika. Močna živalca séde na spodnjo ustnico in ko krepko zamahne s svojim dolgim sesalom, klecne zapah in vhod ji je zdajci odprt. Jednako so prirojeni tudi grebenec,²⁾ Sv. Petra ključ³⁾ in srčnica.⁴⁾

Časih so samó luskaste ali loputaste tvorine, obešene na venci, ki molé v njega odprtino in jo delé nekamo na dve nadstropji. V spodnjem nadstropji pod luskami je medovnik. Takó je ustvarjena planinska zvonka,⁵⁾ jako nežna in mična rastlinica višjih planin, ki najrajši uspeva ondu, kjer je po senčnatih prostorih dosti vlage.

Znameniti so medovniki raznih črnúh,⁶⁾ ki jih imajo na posameznih venčevih lističih. Vsak je zastrt s posebnim pokrovom, zakaj vsak listič je nekoliko izglobljen, in stanice okolo globelice izločajo prav mnogo medú. V svojem spodnjem konci je listič bolj podoben recelju nego listu. Ondu, kjer prehaja recelj v medovnik, vidiš listast izrastek, ki se položi liki pokrov čez medovnik in ga popolnoma pokrije. Tù morejo sladkati samó takšne živalce, ki so dovólj močne, da privzdignejo zapah. Le ogleduj mravlje in čuditi se moraš njih

¹⁾ Linaria. ²⁾ Corydalis. ³⁾ Fumaria. ⁴⁾ Diclytra. ⁵⁾ Soldanella alpina. ⁶⁾ Nigella.

vztrajnosti; od vseh stranij in kakorkoli se dá, poskuša ti ta oblizljiva gomazen priti do vabne slaščice. Toda, o joj, preslabi smo, in trdni zapah se ne gane! Čebelica pa se vède, kakor da je tukaj domá. Nič ne premišlja, nič ne privzdiguje; krepko zastavi sesalo in se napije darú božjega. Sevèda je ona izmed priljubljenih gostov, ki ne jemljó le slaščice, temveč osmučejo tudi prašnice in brazde, postavljene nad medovnikom.

Mnogo je takih rastlin, katerim pokrivajo medovnike prašniki, tvoreči nekako otlino, do katere pridejo le močnejše živalce. Obok tvarjajo ali samó velike prašnice, ki stojé tesno druga poleg druge in so takó zvezane v otel, z ostjó navzven obrnjen stožček, ali pa listasto razširjene prašne niti, ali pa tudi ogromna množina prašnikov sploh. Kakó zaslanjajo prašnice osrednji medovnik, to kažejo najbolj kokorik,¹⁾ mnogi razhudniki, srhkolistnice in vresnice. Z ozirom na prašne niti opazuješ največ takšnih rastlin, katerim so se omenjene niti ob spodnjem konci precèj razširile in takó torej obstopile medovnik. To kažejo n. pr. repušč,²⁾ zvončice in ozkolistni vrbovec.³⁾ Samó o zadnjem naj omenimo nekaj malega. Njega prašne niti so spodi nekoliko sploščene, stikajo se druga ob drugo, naslanjajo se ob osrednji pestič in delajo otel stožec, poveznjen nad nekovo kolobarčasto ploščo, ki skrgava med. Prav takšen je medovnik raznih zvončic, samó da so njih prašne niti kolikor toliko podobne luskicam, zajedno močno na znotraj ukrivljene in časih celó z dlakami porastene.

Kakor smo že omenili, nakopiči se pri nekaterih rastlinah toliko prašnikov, da zaslanjajo osrednji medovnik. Zlasti petoprstniki,⁴⁾ srčtena,⁵⁾ breskev in druge so imenitne v tem pogledu. Prašniki so postavljeni ob górenjem robu medeničastega ali kotlastega cvetnega dela, ki proizvaja slaščico, nagnjeni proti središču in tvarjajo obok, katerega predró le krepkejšé živalce.

¹⁾ Cyclamen. ²⁾ Phyteuma. ³⁾ Epilobium angustifolium. ⁴⁾ Potentilla. ⁵⁾ Geum.
(Konec prihodnjič.)

Kaj zalivaš, dèkle, roži?

Kaj zalivaš, dèkle, roži,
Ki jo suša umorila?
Védi, trud je tvoj prepozen:
Prej bi bila ji zalila!

Kaj ljubezen meni vzbujaš,
Ki je v srci mi zaspala?
Védi, trud je brezuspešen:
Sáma si jo ti končala!

L. Habětov.

O pomenu naših krajevnih imen.

Sestavil Evgen Lah.

(Konec.)

VII.

gledali smo si prirodo z vsemi njenimi bitji. Najvažnejše bitje je sevéda človek sam. Ali se je takrat že zavedal kot bitje? Bržkone da; na to nas opozarjajo različna *Bitinja*, bodisi *bohinjaško*, *kočevsko*, *bistriško* ali pa tudi *Gorenje*, *Srednje* in *Spodnje* med Loko in Kranjem. Je li že bilo takrat človeku takó hudo za splošno življenje, da bi se bil moral vprašati s Hamletom: »Biti ali ne biti«, tega ne vémo. Vender je skoro gotovo, da mu je šla časih tudi trda in da je moral že zgodaj tudi nekoliko misliti na zdravnikovo umetnost. Zgolj z domačimi pomočki ni šlo vselej. Da je sploh pogostoma resno obolel, temu se ni čuditi; saj je bil človek in večno ni mogel živeti. Največ boleznij izvira dandanes iz prehlajenja. Tudi svoje dni so se ljudje prehlajali, saj smo slišali, da so bili občutni proti mrazu in vročini. Pojdi od naporenega dela poten in razgret na hud piš — po tebi je! Da so bili tudi nekdanj ljudje v tem oziru neoprezni, o tem ni dvojbe, zato pa so si nakopavali različnih boleznij. Nekatere še niso imele posebnih imen, ker niso poznali njih značaja, druge, sósebnno razširjene pa so kmalu poznali. Pri tej priliki so tudi skoro opazili, da so važni faktorji za človeško zdravje zdrava kri, pravilna sapa in žila, dober želodec in redna prebava. To pričajo vasi: *Krvava peč*, *Sap*, *Sapnik*, *Zasp*, *Zasap*, *Žilce* in *Čevca*. Časih pa vender ni funkcioniralo vse redno; tedaj je človek tožil in vzdihal, bil je čmeren, iz kratka, imel je svoje križe in nadloge. Ko se mu je shujšalo, čutil je že resne bolečine, da je kàr vikal in kričal. Vse te neprijetne momente si lahko predstavljamo prav živo, če pomislimo na vasi *Zdihovo*, *Čmerno*, *Kummersdorf*, *Križmani* in *Vikerče*. Lačen je bil, jesti ni mogel, ker ni pozelel jedi; dolge sline je imel, sevéda, ker je bil bolen na želodci, vse se mu je grajalo in studilo; najrajši bi se bil prepiral. Položaj je prihajal resen; dvojil je že, ali ozdravi; želel si je zdravja, bal se je za življenje, strah ga je bilo. Skoro potem se mu je zbledlo, bil je kàr besen. To vse čutimo sami, in kàr pretrese nas, če izgovorimo imena *Lačni vrh*, *Slinovec*, *Studa*, *Kregarjevo*, *Cvible*, *Želeče*, *Bojanci* in *Bojanja vas*, *Strahinj* in *Strahomer*, *Besnica*, *Gorenja* in *Spodnja Besnica*, *Reva* in *Boga vas*. Kakšne bolezni pa so imeli

takrat naši ljudje, da so tolikanj trpeli? Grintavi so bili (vas *Grintovec*); sicer pa to še ni nič hudega. Sitnejši je bil že kašelj (vasi *Gorenji* in *Spodnji Kašelj*). Ker so imeli, kakor smo slišali, dosti sadja in so ga radi jedli, časih kàr niso mogli pričakati, da bi bilo zrelo, vležano in medno (vas *Medno*); tedaj pa so dobili grižo (vas *Griže*), kar je vredno tem večjega pomisleka, ker je to prva stopinja do kolere. Obhajala jih je tudi omotica (vas *Omotà*), trpeli so na vodenici (*Vodenica*), sevèda, ker so radi in veliko pili. Da pa je bil bolni človek tudi že svoje dni dobro preskrben in v usmiljenih rokah, priča lahko vas *Špitalič*.

Že takrat je bilo na svetu hudo (vasi *Hudo* pri Tržiči in pri Setičini, *Hudi vrh* in *Huda polica*). Vender bi bilo lahko še huje (vas *Huje* poleg Kranja), saj so bili vsaj nekateri ljudje venderle srečni. Na to nas opozarjajo vasi *Osrečje*, *Dobrova*, *Doberlevo*, *Dobrnice*, *Dobro polje* in *Dobrépolje*. Poznali so že takrat mošnje (vasi *Mošnja* in *Mošnje* pri Radovljici). Da niso bile vedno prazne, nego časih tudi polne, kaže *Bogata vas*. — Ker živí človek le jedenkrat, zakaj bi ne bil časih tudi vesel? (*Radovica*, *Radohova vas* in *Radovljica*). Časih so se radi nekoliko zavrteli (vasi *Vrtàče*, *Zavrtnik*). Imeli so že kàr pravilne plesè (vasi *Pleše* in *Plešivica*), pri katerih jim je igrala godba (vasi *Godiš* in *Godešič*). Ali so že poznali predpust, tega ne vémo. Imeli so tudi že zabavne večere (vas *Zabava*), na katere so vabili goste (vasi *Gosteče* in *Gostince*). Nekdanji zabavni večeri pa niso obsezali zgolj beril, petja in instrumentalne godbe; predstavljale so se tudi igre (vas *Drama*), igrali so šah (vas *Šahovec*) in kvartali so (vasi *Gorenje* in *Dolenje Kar teljevo*).

Ko je bilo družabno življenje že toli razvito, da so védeli, kaj je vlada in država, in ko je bilo že več držav, poskušale so te druga drugo prikrajšati in izpodriniti. To pa ni šlo kàr takó gladko, vojske so bile. Odtod razločevanje med mirom in vojsko (vasi *Mir*, *Mirje*, *Mirna* in *Mirna peč*, *Vojsko* in *Vojna vas*). Boj je bil iz prva jáko preprost in se ni ločil od navadnega pretepa (vas *Tolčane*). Ko pa so izumljali modernejšè bojne pomočke, bilo je tudi vojevanje vedno primernejše, pravilnejše in se je vršilo po posebnih načrtih. Vojaki so imeli svoje šatore, imenovane ostroge, ker so morali pod milim nebom čakati sovražnika (*Ostrog*, *Ostrožnik* in *Ostrožno brdo*). Če je bilo stališče po narodi premalo zavarovano, treba se je bilo utaboriti (vasi *Tabor*, *Gorenji* in *Spodnji Tabor*, *Podtabor* in *Šiler tabor*). Sovražnika so pričakovali stojé, klečé, pa tudi ležé iz zasede (vasi *Staje*, več *Kleč* in *Ležeče*). Vojska se je takrat izvestno že delila v levo in desno

krilo, v središče, v sprednji in zadnji del; odkod sicer *Potiskave*? Če jim je šlo slabo in so obupavali, hajdi, puško v koruzo in zbežimo (več *Begunj*). Močnejšega so imenovali premagovca (vas *Premagovec* pri Kostanjevici); žel pa je že takrat vselej neizmerno slavo (vasi *Slavina* in *Slavine*). —

Kakor pa je vsake stvari napósled konec, takó je konec tudi mojih krajevnih imen. Pravijo, da se po navadi vsaka stvar pričenja z začetkom in končuje s koncem. Tudi meni se zdí to prirodno. Začel sicer nisem z začetkom, hočem pa vsaj končati s koncem ter opozarjam na vasi *Konec*, *Hudi Konec* in *Mali Konec*. Časih pravijo začetku »glava« in koncu »rep«; tudi temu pritrjujem in opozarjam na *Zlati rep*. Če je konec v tem slučaju kratek, imenuje se repič. Ker je tudi konec mojega spisa kratek, zdí se mi primerno, da končam z *Repičem*, vasjó pri Trebnjem.

Studenec.

Kopali studenec možjé,
Zadeli so žilo vodeno;
Prikazal se vir iz zemljé
Slabotou kalnó je in leno.

Izplali so jamo potém,
Globočje posegli z lopato,
In krépek studenec možém
Poplačal je trude bogato. —

Od teh se kopačev, poet,
Modrosti življenja nauči:
Globoko posezaj mi v svet,
Nikar se v plitvinah ne muči!

Obilen odprè se ti vir,
Zajemaj, in vedno le rase;
Sladák je iz njega požir,
Da žeja po njem te vse čase!

y.

Stara povest.

Da sreča se človeku iznevéri
In dušo grenka zalotí prevara,
Prijatelj mój, povest le-tá je stara,
Kar svétlo solnce pot nebeško méri.

Brez sólz z nezvestnico se mož razstane:
Saj še na nebu žarko solnce sveti
In bliskajo se zvezde v nóči jasne —

Bedak za-tó se zdí mi vsakatéri,
Ki plitva sreča ga slepó začara;
Prebiti móči njemu ni udara,
Kadár zameril se je »božji hčéri.«

In iskra v njem prenehala ni tleti:
Srénóst, ki v moškem srci ne ugasne,
Doklér življenja čuti slast in rane.

Miroljub.

Jara gospôda.

Povest. Spisal Janko Kersnik.

(Dalje.)

XII.

Davkarjevi so imeli nekaj sorodnikov v glavnem mestu, in kadar sta nanesti prilika in dobra volja teh sorodnikov, prebila je ta ali óna davkarjevih gospodičin nekoliko dni pri njih. Tam so izpraznovalle svoje košare, polne grobeljskih novostij, in jih napolnjevale z mestnim klepetanjem, katero so potem trosile in razširjale do zadnje pičice po domači vasi, zabeležene z dodatki, kakor sta jih porajali fantazija, v tem oziru vselej bujna, in malovaška zlobnost.

Evfemiji se je po dolgem času zopet ponudila prilika, da se je odzvala povabilu dveh tet v mestu. Ti sta stanovali skupaj, živeli oskromno ob pokojnini, katero je imela jedna kot vdova nižjega uradnika, in ob stanarini, katero so jima plačevali podzajemniki treh sobic v njiju stanovanji. Bili so navadno iz krogov, v katerih se pojedinci hitro menjavajo. Sedaj je stanoval tam trgovski potnik, ki je bil malo domá, zaseben zemljemerec in končno odvetniški pisar, izgubljen student, ki je imel, kakor je sam dejal, vse studije, samó izpitov še ne.

Evfemijini teti sta časih te svoje gospode povabili na večerjo; samí sta kàj skuhali ali spekli, gospodje pa so naročili pivo in vino. Taki večeri so bili davkarjevim gospodičinam veselje, kakeršno so si sploh mogle misliti. Nebrižni in veseli, frivolni in premnogokrat tudi podli ton, ki je vladal tù, ugajal je družbi, in gledé na izobrazbo teh ljudij tudi ni moglo biti drugače.

Ko je Evfemija nekoč ob taki večerji prodala vse zanimljive novosti o grobeljskem sodniku in njega Ančiki ter naslikala adjunkta Pavla, kakó se izprehaja pod sodnikovim stanovanjem, ali pa celó spremlja Ančiko domóv, porodila se je tam tudi — sicer ne več nova, vendar pa vedno priljubljena misel, da bi se anonimnim pótem obvestil slepi in gluhi Vrbanøj o tem, kar govoré ljudje. Redakcijo je prevzel odvetniški pisar, kaligrafiško zvršitev zemljemerec, ekspedicijo po kakem oddaljenem poštnem uradu pa trgovski potnik; teti in Evfemija pa so si mele roke in kričale: »Oh, ali bode to dobro! Kakó bode dobro!« —

Krasnega jutra je bilo, ko je Vrbanoj, prišedši v pisarno, odpiral pisma, katera mu je bil ravnokar prinesel sluga s pošte. Bila so zgolj uradna, in ta je metal na kup, vevši slugi, naj jih odpravi zapisnikarju. Potem seže po časnikih, a tû leži pod zavitkom dnevnika še drobno pisemce. Naslov je njegov, napisan pa z óno lepo okroglo pisavo, kakeršno rabijo tehniki na svojih načrtih.

Vrbanoj pogleda najprej v časopis, kaj poročajo zadnji brzjav, potem prečita prvi stavek uvodnega članka, nató šele seže po pismo.

Sluga še vedno uravnava zavitke in akte uradnih dopisov, in sodnik deje, malomarno odpirajoč svoje pismo:

»Prinesite mi denašnji komisijski akt — óno pravdo góri v grobeljskih fužinah — sam pojdem tjà!«

V tem stopi k oknu in radostno pogleda proti temnosinjemu jesenskemu nebu.

»Krasen dan!« deje sam v sebi, odhajajoči sluga pa, misleč, da je namenjen ogovor njemu, pristavi:

»Lepo je, lepo, samó burja se nekoliko sili!«

»Dajte, dajte urno óni akt!« velí sodnik, —

Ko se vrne sluga z zahtevanimi spisi, najde Vrbanoja sključnega v stolu pred pisalno mizo in strmečega na odprto pisemce.

»Tukaj so spisi!« deje sluga pokorno.

Sodnik ne odgovorí, in sluga zrè strahoma na njega blede, prepali obraz.

»Gospod — gospod sodnik! Vam je li slabo?«

»Kaj?«

»Vode? — Ali hočete vode?« hití sluga.

Zdajci se vzdrami Vrbanoj kakor iz spanja.

»Nič, nič — le pojdite!« velí s hripavim glasom, osorno in zapovedujé, kakor ga ni čul sluga še nikoli. Preplašen odide, zunaj v prvi sobi pa pripoveduje pisarjem, da je moral sodnik prejeti čudno pismo — kdo vé — kdo zná? In vse ugiblje, napósled pa si tudi vsi sporazumno namežiknejo.

V svoji sobi pa je Vrbanoj zopet strmel na list, katerega je držal v tresóči roki.

Tukaj je bilo napisano tudi z óno okroglo pisavo, po kateri pisca ne moreš zaslediti:

»Prečastiti gospod sodnik! Ako si domnevate, da ste prvak v Grobljah, upravičeno je to popolnoma; zakaj dosedaj ondu še ni bilo nikogar, ki bi nosil takšno krono, kakeršno pleteta vam Ančika in Pavel. Z najodličnejšim spoštovanjem

Resnicoljub.«

»Kje je adjunkt? Kje je Pavel?« vzdiknil je Vrbanoj, ko je sluga odšel, in skočil kvišku. Potem pa je naglo premeril sobo, ne da bi stopil k vratom, in je ponovil svoje vprašanje. »Ančika in Pavel?« zašepetal je, in potem so se mu silili v spomin razni dogodki, o katerih še ni premišljal: prvo seznanstvo z Ančiko, opomnje Pavlove in notarjeve, spremljevanje adjunktovo, sestanki pri Krači, domači, mnogokrat takó neutemeljeni prepiri — vse mu je šumelo po glavi. Nató se domisli raznih zbadljivih opazek, katerih ostí dosedaj ni nikdar umel, ne čutil, a sedaj — sedaj mu rastó v spomin — bujno in košato kakor koprive ob senčnatem zidu, in peče ga do dnú srca.

»Pa — saj ni res, vse to ni res! To je zgolj grozno obrekovanje — zlobnost, da ji ni jednake!«

Takó se tolaži. Ali kadar vzame óni usodni list in novič čita njega vsebino, vzkipí mu zopet kri.

Dvakrat, trikrat je že postal pred svojo mizo, prečital list, vrgel ga divje nazaj na drug popir in potem zopet segel po njem.

Zdajci mu obstane pogled na spisih, katere mu je nekoliko prej prinesel sluga. Ustrezaje hipnemu nagibu, pozvoní in velí vstopivšemu slugi:

»Gospoda adjunkta prosim, naj pride sèm!«

Nekoliko pozneje si stojita nasproti: sodnik, bled, trepetajoč od divje razburjenosti — adjunkt, malomaren in povsem radoveden, kaj pomeni ta redki poziv k načelniku sodnega urada.

»Ná — beri!« pravi sodnik in vrže óno pismo na mizo, stoječo sredi sobe. Z zelenim prtom je bila pregrnjena, in na nji je stal med dvema voščenima svečama težek železen križ s podobo Odrešenikovo. Tukaj so ob pravnih dnevih prisezale stranke in priče, in tu je ob prižganih svečah govoril sodnik vselej óne že malone doslovno priučene in privajene opomine, naj govori prisežnik resnico in nič drugega nego — resnico.

Pismo, katero je vrgel Vrbanoj iz rok, padlo je pod razpelo med svečnika, in adjunkt je nehoté odtegnil roko, ko ga je že hotel prijeti.

»Kaj je?« vpraša osupel.

»Beri to — pravim!« velí Vrbanoj z glasom, kateremu skoro ni móči ugovarjati.

Pavel prečita list in ga nató hladnokrvno položí na mizo.

»Kaj je?« ponoví — potem pa pristavi, ko Vrbanoj le srepo gleda vánj: »Kaj hočeš od mene? Kaj hočeš na to — nesramnost?«

»Odgovôri, je li res — ali ni res?«

Da je mogel Pavel v tem trenutku vzklikniti: »Ni res, to je laž, grda laž!« — ali da je dejal vsaj kaj podobnega — Vrbanoj bi ga bil objel v svoji prostodušnosti in pritisnil náse; adjunkt pa tega ni mogel rêči. Pogledal je na steno, kjer je tikala stara ura, in dejal malomarno:

»Ali se brigaš za táko klepetanje — za take nesramne dopise?«

Kratka tišina nastane, toda predolga, da bi Pavel vedno gledal na stensko uro. Obrne se k sodniku, ali prestrašen odstopi za korak, ko ugleda njegov prepadli obraz.

»Torej je venderle res!« šepne Vrbanoj.

»Ako tem veruješ« — hití Pavel.

»Mólči — lopov!«

Ta psovka je padla kakor skala skozi strop med oba. Vrbanoj jo je izbruhnil potihoma, da je ni bilo slišati v drugo sobo, Pavel pa jo je pobotal le z divjim sovražnim pogledom.

Vrbanoj stopi k pisalni mizi in vzame spise, katere mu je bil prinesel sluga.

»Gôri pri fužinah — óno pravdo — denašnjo komisiijo — to opravite vi — gospod adjunkt! Evo vam aktov.«

Rekši vrže ves zavitek na zeleno mizo pred adjunkta.

Pavel se nekoliko obotavlja, ali bi segel po aktu ali ne; napósled vzame akt in odhaja.

»Počakajte!« vzklikne Andrej za njim, »óno — óno Kračino Ančiko tudi lahko vzamete kár s seboj; odslej je — vaša!«

Adjunkt se ne obrne, celó vrat ne zaprè prenašlo za seboj.

(Konec prihodnjí.)

Móž slovó.

Možá sem videl z móžem se razstati:
Od dnij mladostnih že sta se ljubila,
Krepost je v dušo jedno ju spojila,
Krepost, ki sama trajno srca bráti.
Oj, trpki čut slovesa ure žalne! —
Komú na prsi ne bi žalost legla
Ob žitja mrzlega ločitvi taki?

Ljubezen jima zvesta bila mati,
Težénj je tistih sklepala ju sila,
In družno vzorom sta možá služila,
Ki so razvneli ju v mladosti zláti.
Oči možéma niso bile kálne . .
Molčéča zadajíc sta si v róke segla,
In — védlí narazen so ju koraki . . .

Miroljub.

K drugemu sešitku slovensko-nemškega slovarja Wolfovega.

(Dalje.)

črvljen = črljen Vramec kron. 39^a; Petretič 57 haljum črvlenoga baržuna odeše njega (jan. 19.2). — *črvolík* m. junges kleines Schwein. — *črvoliti* črvolím wühlen in der Erde, v uganki: črvolški črvolju, vsu goru prevalju (prasicas s prašiči.) — *čtejenje* n. das Lesen (im Buche), često v knjigah zraven: čténje. — *čténje* n. = čtejenje: Krajačević 279 Milovec, Zagrebac i. t. d. — *čubitome* n. pravi se ónemu, kdor stoji brez dela: vidiš ono čubitome nema nikakvoga posla. Drugih padežev nisem slišal. — *čučič* m. junger Hund. Gašparoti 2.577 kot da bi za mačke i čučice Kristuš svojo krv bil prelejal. — *čučkati* = božati, z roko miluje gladiti. *čudnovit* = čudovit; često v kajkavskih knjigah. — *čudnoviten*, adj. = čudovit ogr. i kajk. — *čudočinitelj* m. = čudodelec, kajk. — *čudočiniteljica* f. čudodelnica, kajk. (Gašp. 3.60). — *čuga*, čugana, čugaš = čóga i. t. d. — *čuklek* m. čuklav človek, kajk. Mulih pos. 780 tak mi ne bi vu ov stališ niti na ov imetek nigdar došli, nego bi bili zaginuli šumáki, ali čukleki, ali slepci, ali dávno mrtvi. — *čuvček* m. gryllus domesticus. — *čuvovit*, adj. wachsam, čuvovit pes. — *čvále* f. pl. grosse Lippen. — *čváliti* Tabak rauchen. — *čvéka* f. otroški krik, kadar se skregajo. — *čvekatí*, čvéčem: pes čveče, kadar zajca goni. = *čvénjkati* Sv. Miklouš — *čvetkati* = čvekatí. — *čvrča* f. škripanje po snegu v hudi zimi: bila je velika zima i čvrča (Mrkopolje). — *čvrgulėti* = žvrgolėti, Mikloušič izbor 170: lastovica pred oblokom rano čvrguli, a slaviček rani ptiček složno drobuli. — *čvrljúga* f. pokaženo vino, ko ga je že malo. — *da* se rado obeša na imperativ n. pr. Petretič: 238 povedžda, kak moliš otec naš? Habledič ad. 106 hodiida, 208 prosida, 338 povečteda 1021 posluhnida, Gašparoti 2.582 oblecida, 3.666 pridajteda, Mulih Ferenc 34 pitajda i. t. d. — *dábljati* besiegen, überwinden gewinnen, iter. dobiti: Jurjevič 60 ovde kričim: sreča! mene dabljaš vsega. 110 nut ladja prela v stenah dablja. — *dák* = dakle oger. in kajk. — *dálčiti* hinausschieben, verlängern. — *danilo* n. Nachtgespenst. — *dar* se kakor *da* obeša na imperativ: Zagrebac 1.394 stégnidar, Lovrenčič rodb. 32. 66. i. t. d. — *dār* = bār Habd. ad 477 ne veruješ? posluhni, kaj sveto pismo — jeda dar njemu veruval budeš — na prvo daje. 228 pojdi v hižu sina i dar jenkrat glad od sebe odtiraj. — *darežnik* m. der Verleiher, Geber: Habd. mar. 211 kaj imaš, kaj prijel nesí (rekši iz ruk nebeskoga darežnika). Gašp. 3 861 naš osebnj i vseh darežnikov zagovoritel jest vučinjen. — *dáric* m. dim. dar. Mulih pos. 841. ljublenih dáricev pošiljanje.

— *dáro* m. ime volu. — *dárovčen* a, o. od darovca narejen. Jurjevič 14.
 — *dárovčenica* f. obleka od darovca. Habd. ad 248. ako muž i koliko obogaté, darovčenicu zahiti, vu plemenito se sukno opravi. — *dárovec* m. das Lodentuch. Habd. ad 248 drugo ne znal šivati nego darovec, 390 pride k tebi darovca ali drugoga sukna kupuvat i. t. d. — *darovitelj* m. kdor daruje: Gašparoti 1.259. pri katerih veselitel duh on dobri darovitel vsigdar rad zdržava se. — *darovitelj* m. = darovitelj, naopak skovana beseda. Matakovič 1.407. 484. — *dávor* m. ime konju. — *debělka* f. der Kukuruz. — *dečin* adj. Kinder: Petretič 290 to je konec katehižmuša detčinoga. — *dečinstvo* n. die Kindheit: Škvorc 68, Fuček 330, Švagel 1.34. 81. 130. 150. i. t. d. — *ded* m. óno drevó pri vinski stiskalnici, s katerim se pritiska grozdje (Pregrada). b) kdor zadnji na rali dožanje, dražijo ga, da je deda zaklal. c) stari ded je strašilo za deco: ne hodi tam, dojde stari ded. — *dédak* m. der Nähpolster, óno, v čemer imajo ženske zabodene igle. — *děglin* m. der Degen, iz nem. Škvorc 43.158 tudi jo imata Habelič in Belostenec v slovarji za gladius. — *deklěsa* f. veliko deklě: Habd. ad 561 ne li proti bogu, da male devičice po puteh, po vulicah, po pijaceh medž tropšaste deklese, debele brente, nesnažne Jare v plese idu? Mulih poselap. 768. vu Brabancije jedna deklesa vu nedelju večer došla je trudna iz kola, spát legla i strašnoga stanovnika vraga vu sebe je donesla, kojega jeden pobožen dečáric je iztiral. — *děklica* f. galanthus nivalis. — *delatni* den ein Werktag. kajk. po delatneh dneveh Habd. ad. 348, in stokrat. — *dělatnik* m. = delavnik, kajk; često v knjigah. — *dělništvo* n. Antheil, kajk. delništvo; Matakovič 2.204 radi dugovanja kri- vično zadobljenoga vsa družina greši i dužnost ima povrnuti, kada zna- vživa i delništvo iz njega ima, akoprem jeden sam je, koji kráde. — Gašparoti. Lalangue. — *děndreti* děndrem: Mikloušič izbor 170 kos vu jutro pofučkava, drozdi dendreju. — *děrbati*: kadar krava jako muli travo, pravijo, da derba. — *děreš* m = hren. — *détec* m. der Knabe; Petretič 44 je ovde jěden détec, ki pet hlebov ječmenneh ima (joan. 6.9). Fuček 174 doklam je iz defeta dečak, iz dečaka veliki detec postal. Gašparoti 3 559 drugi dan na istom mestu detec nekoji zvršeno je zdravje zadobil. — *dětějek* m. ime psu. — *deveničevina* f. = vinikovina. — *děvka* f. po- steljno pokrivalo, koperta, mesto oděvka. — *děžmati* od dežma iz decima, ide tudi v slovenski slovar = desetino pobirati. Habd. ad. 465. — *děčenje* n. das Lobpreisen, sich brüsten. Habd. Kovačič.

(Konec prihodnjič.)

M. Valjavec.

Prinos k slovenskemu knjištvu.

(Dalje.)

Izvestja za leto 1887/8.

Dunaj. C. kr. Frančišek Jožefova gimnazija v I. okraji (Hegelgasse 3).
Pajk, dr. Janko: Platons Metaphysik im Grundriss. 22 str.

Hall. C. kr. frančiškanska gimn. *Šorn Josip:* Der Sprachgebrauch des Eutropius. Erster Theil 44 str. (Glej iste gimn. izvestje za leto 1886./7.).

Celje. Drž. gimn. *Gubo Andrej:* Graf Friedrich II. von Cilli. 19 str.

Ljubljana. Drž. gimn. *Wallner Jul.:* Nicodemus Frischlins Entwurf einer Laibacher Schulordnung aus dem Jahre 1582. 35 str.

Novo Mesto. Drž. gimn. *Derganc Anton:* Die Entdeckung des Hypnotismus und der mit demselben verwandten Zustände, und der sogenannte animalische oder Lebensmagnetismus. 34 str.

Gorica. Drž. gimn. *Šantel Anton:* Ueber die wechselseitige Abhängigkeit zwischen den räumlichen Dimensionen der Naturkörper und den an ihnen vorkommenden Erscheinungen. 25 str.

Litomerice. Drž. gimn. *Unterforcher August:* Slavische Namenreste aus dem Osten des Pusterthales. 18 str. (Glej iste gimn. izvestje za leto 1885./6.).

Ljubljana. Drž. realka. *Raič Anton:* Stapleton. Neznane prelagatelja evangelija preložena po Stapletonu v XVII. veku. 66. str. (Glej iste realke izvestje za leto 1886./7.).

Trst. Drž. realka. *Urbas Viljem:* Ueber Sagen und Märchen. 22 str. (Glej iste realke izvestje za leto 1879./80.).

Budejovice. Drž. realka. *Rypl, dr. Matija:* Die Beziehungen der Slaven und Avaren zum oströmischen Reiche unter der Regierung des Kaisers Heraclius. 27 str.

Izvestja za leto 1888./9.

Gradec. Druga drž. gimn. *Krašan Franč.:* Ueber die Vegetationsverhältnisse und das Klima der Tertiärzeit in den Gegenden der gegenwärtigen Steiermark. 28 str. (Gl. iste gimn. izvestje za leto 1886./7.).

Celje. Drž. gimn. *Gubo Andrej:* Graf Friedrich II. von Cilli. (Fortsetzung.) 18 str. (Gl. iste gimn. izvestje za leto 1887./8.).

Ptuj. Dež. mala gimn. *Železinger Franč.:* Zur Methode der Caesar-Lecture in der Quarta. 33. str. (Gl. iste gimn. izvestje za leto 1886./7.).

Ljubljana. Drž. gimn. *Šorn Josip*: Der Sprachgebrauch des Eutropius. 30 str. (Gl. izvestje frančiškanske gimn. v Hallu za leto 1887./8.).

Novo Mesto. Drž. gimn. *Bežek Viktor*: Jezik v Mat. Ravnikarja »Sgodbah svetiga pisma sa mlade ljudi.« 40 str.

Trst. Drž. gimn. *Glaser, dr. Karol*: Altnordisch. 40 str. (Gl. iste gimn. izvestje za leto 1885./6.).

Litomerice. Drž. gimn. *Unterforcher August*: Slavische Namenreste aus dem Osten des Pusterthales. 28 str. (Gl. iste gimn. izvestje za leto 1887./8.).

Wittingau. Občinska realna gimn. *Decker, dr. Anton*: Dějiny Avarů. (Zgodovina Avarcev). 81 str.

Maribor. Drž. realka *Spiller Robert*: Beitrag zur Kenntniss der Marburger Brunnenwässer. 31 str. (Gl. iste realke izvestje za leto 1883./84.).

Celovec. Drž. realka. *Hamberger Josip*: Die französische Invasion in Kärnten im Jahre 1809. 56 str.

Ljubljana. Drž. realka. *Voss Viljem*: Florenbilder aus den Umgebungen Laibachs. 53. str.

Trst. Drž. realka. *Tomasin, dr. Peter*: Die Volksstämme im Gebiete von Triest und in Istrien. 40 str.

Izvestja za leto 1889./90.

Celje. drž. gimn. 1. *Gubo Andrej*: Graf Friedrich II. von Cilli. 22 str. (Gl. iste gimn. izvestje za leto 1887./8. in 1888./9.). — 2. *Wretschko, dr. Andrej*: Professor Michael Žolgar. Nekrolog. 2 str.

Maribor. Drž. gimn. *Košan Janko*: Slovenischer A-B-C-Streit mit besonderer Berücksichtigung des Danjko'schen Alphabets. 29 str.

Ljubljana. Drž. gimn. *Sorn Josip*: Die Sprache des Satirikers Persius. 33 str. (Gl. iste gimn. izvestje za leto 1888./9.).

Novo Mesto. Drž. gimn. *Perušek Rajko*: Zloženke v novejši slovenščini. 40 str.

Trst. Drž. gimn. *Moser, dr. Ludovik Karol*: Der »Karst« in naturwissenschaftlicher Hinsicht. 40 str.

Heb. Drž. gimn. *Unterforcher August*: Nachträge und Berichtigungen zur »slavischen Namenforschung«. 14 str. — Rhetoromanisches aus Tirol. 18 str. (Gl. litomeriške gimn. izvestje za leto 1888./89.).

Iglava. Drž. gimn. *Primožič, dr. Anton*: Ueber den Demosthenischen Periodenbau. 25 str. (Gl. iste gimn. izvestje za leto 1886/87.).

Nikolsburg. Drž. gimn. *Krassnig Ivan*: Die Principien des Schönen. 37 str. (Gl. iste gimn. izvestje za leto 1885/6.).

Celovec. Drž. realka. *Hartman, dr. Vincencij*: Das seenreiche Keutschachthal in Kärnten. Ein Beitrag zur näheren Kenntnis der Seethäler des Landes. (Mit einer Karte). 40 str. (Gl. iste realka izvestje za leto 1885/6.).

Ljubljana. Drž. realka. *Knappitsch Balthasar*: Die Einwirkung des Wassers auf Blei im Allgemeinen und insbesonders die des Wassers der städtischen Wasserleitung in Laibach. 38. str.

(Konec prihodnjič.)

V. Bežek.

Književna poročila.

V.

O jeziku Prešernovem.

(Dalje.)

„Satelitov tróp nam zvézde kráj oznáni“ (121. 4) t. j. kadar se nam pokaže spremnic trop, tedaj nam oznani zvezde stališče; kadar spremnic ne vidimo, tedaj nam tudi ne naznanjajo zvezdinega stališča. Ta izrek se mi zdí jednako pogojnega značaja, kakor če pravim: »Dolgotrajno deževje in močni nalivi napravijo povodenj«. Kjer se nam pokaže krdelo spremljevalk (oziroma spremljevalcev), ondu vémo, da mora biti spremljanka; po stanji spremnic vselej spoznamo stališče zvezde osrednice, najsi bi nje same ne videli. —

„Vesélje preletí natóro célo“ (146. 8). Vsako pomlad se vzbudi priroda v novo življenje; vselej, „kadar míne zíma húda“, preletí vso prirodo novo veselje, in tedaj tudi rože bolj veselo razvijejo in poženo svoj cvet.

V elegiji na M. Čopa pravi pesnik: „Niso suhé nam prijátlam očí, ki se spómimo tēbe“. — Gospodu dr. Tertniku bi bolje ugajalo *spominjamo*, meni ne. Poleg imperfektivnega glagola bi si namreč morali prikrojiti misel takó-le: »Mi tvoji prijatelji se te spominjamo in jokamo se o tvoji prerani smrti«. Tega pa vender ne, da bi bili prijatelji po Čopovi smrti neprestano nánj mislili in se jokali; le ob spominu nánj jih je miločutnost genila do solz. — Kaj pa, ali je „prijatelji, ki (= kateri?) se spominjamo“

morda namigljaj, da se ga nekateri ne spominjajo? Nikakor ne. In kakó prozajško bi bilo naglašati, da se prijatelji prijatelja spominjajo, zakaj to je umevno samó ob sebi, da ga ne pozabijo takoj, če so res prijatelji. — Stavek „ki se spomnimo“ ni morda prideven ali vzročen stavek in *ki* ne namestnik oziralnika (= kateri), ampak je pogojno-časoven stavek, in *ki* kondicionalno-temporalen veznik (kž, ka; ko, *cum*). Vselej, kadar se spomnimo tebe, dragi prijatelj, porosé nam solze očí. Primeriti je gledé *ki* tudi (26. 11):

Se v slávi, ki zgrúdi
Ga smèrt, prerodí —

t. j. pesnik je vse življenje pozabljen in preziran (zánj družba ne mára, in on ne za njó), ko pa umrje, zasluje, in kakor ptiča Fenisa ga ovenča svetloba.

V stavku (184. 14): »De v náše kráje oznanvát jo pride« imamo pač le zamenjavo časov, a ne zamenjave imperfektivnega glagola s perfektivnim (pride = je prišel): prihod je dovršen. Zamenjava časovnih stopinj bi pa utegnila biti bolj upravičena nego zamenjava časovne kakovosti, saj je znano, da sedanjik lahko nadomešča i minulost i prihodnost in da slovenščina oblikoslovno tudi več nima drugega časa, da je torej prisiljena ali nadomeščati ali opisovati.

Jednaka je tudi z verzom (113. 1.): »Perjátel, ki 'z svetá prideš, mi povéj po pravíci«. — *Prideš* je toliko, kakor »si prišel«, a ne »prihajaš«; ko prišedšega ogovorim, mislim si prihod dovršen. —

In kakó je s pozabljanjem? *Pozabim* = izgubim pomisel, misel izgine, (pozabil sem = izgubil sem pomisel, izginila mi je); *pozabljam* = misel mi gine in temni, t. j. polagoma izgublja svojo jasnost in določnost, druge misli se silijo v ospredje. — Kdor ne misli več na svojo varnost, ta po mojem mnenji ne pozablja šele sebe, nego je že pozabil. Črtomir, stojéč na bregu bohinjskega jezera, naslonjen na svoj krvavi meč, vtopljen v strašne samomorne misli, pozabil je poleg teh mislij samega sebe, in ribič, priveslavši preko jezera, opomni ga, kakó neoprezen je, ker ne misli náse in na svojo rešitev, češ, da je tù nevarno zánj, naj si torej rajši poišče varnejšega zavetja. Nedovršni glagol *zabljevatí* (pozabljati) je n. pr. umesten v Korytkovi zbirki národnih pesmij I. 54; na dotičnem mestu Prešérnovoga »Krstá« (179. 18) se mi pa nikakor ne zdí. »Ne bodi takó izgubljen«, pravi ribič, »zavédi se svoje nevarnosti ter poskrbi za svojo rešitev«. — Kakor pa ne morem reči namesto »izgubil sem« *izgubljam*, takó se mi zdí neupravičeno *pozablja* namesto »pozabil je«. Igralec, ki je izgubil, ki je na izgubi, pravi: »Toliko in toliko *izgubim*«, a nikdar ne: »Toliko in toliko *izgubljam*«. Vém, da bode marsikdo pripravljen ugovarjati, češ, to

je po nemškem (ich verliere), vém, da je vsestransko pravilno le: »Izgubil sem, na izgubi sem, imam izgube toliko in toliko.« — Toda prav takó vém, da moram rabiti perfektiven, a ne imperfektivnega glagola, če postavim namesto perfekta sedanjik. Ob imeni »dejanski ali faktiški pomen« (nasproti durativnosti ali trajnosti) se po mojem mnenji ne kaže spotikati, sicer pa ga nisem izumil sam, ampak našel sem ga pri slovničarjih ter sem ga uporabil, govoreč o posebnih prikazih na slovenskem glagolu, in sem sodil, da ga je subsumirati pod pojem perfektivnosti. — In prav s tega stališča še danes sodim o dotičnih perfektivnih glagolih.

Kar pa se je v preteklosti jedenkrat zgodilo, ali o čemer si to mislim, (saj je izražanje zavisno jedino od našega mišljenja, a ne od istine, ki utegne biti različna od našega predstavljanja), o čemer si torej mislim, da se je zvršilo, o tem si tudi lahko mislim, da se utegne poleg istih pogojev zgoditi i danes, i jutri, i kadarkoli. Ako pravimo, da ima perfektivni glagol pomen futura, moramo pač za take slučaje, kakeršni so nam tū na mislih, dostaviti, da to ni določen, ampak samó nekakšen pogojen futurum. — Skoro bi dejal takemu sedanjiku dovršnih glagolov kot neki posebni kategoriji neomejenega ali vsakokratnega sedanjika možnostni sedanjik *potentialis*. Časih nam rabi v tem možnostnem sedanjiku tudi imperfektiven glagol; n. pr. »Onégav hlapec pet mernikov pšenice vzdigne kakor nič, brat njegov jih pa še celó nese«. — —

Prešeren pravi (165. 9) »Tje, kámor móč pregánjovcov ne séže« (nas véde smrt). G. Celestin I. c. misli, da bi bil moral Prešeren reči *ne seza*. Kakó krivična graja perfektivnika! — Sezala bi pač, sezala, ko bi le mogla seči, toda nezmožna je. Mislimo si debelo drevó, trije možjé je obsežajo (izkušajo obseči), toda ga ne obsežejo (= ne morejo obseči). —

Jednako umevam konec ravno istega Prešernovega soneta, ki slóve:

Tje v pósteljo postláno v čérni jámi,

V katéri (sc. postelji) spí, kdor vá-njo spát se vléze,

De glásni hrúp nadlóg ga ne predrámi.

Zadnji stavek je načinoven: tedaj: nevzdramno spí, takó trdno spí, da ga glasni hrup nadlog predramiti ne more.

Jednako sodim o verzih (184. 20).

Kak, kár grešila sta Adám in Éva,

Na križi operó kerví potóki —

in nikakor bi ne pritegnil zamembi z imperfektivnim glagolom *opirajo*. — Kdor se opíra ali pere, ta se samó izkuša oprati, a vselej se mu ne posreči. — (Operó = sie sind imstande reinzuwaschen). Spasiteljeva sveta kri ima takó očiščevalno móč, da opere madež podedovanega greha. To pa se sevéda zgodí le pogojno, samó če sv. krst človeka posveti v otroka božjega.

Gledé dovršnega glagola v verzih (150. 2).

Velika, Togenburg! bila je méra

Terpljenja tvójga; mōje ga premāga —

češ, da ga je zameniti z imperfektivnim *premaguje*, zlagata se gospoda presojevalca Prešérnove slovenščine; vender tudi soglasni obsodbi ne morem pritegniti ter utemeljujem svoje mnenje také-le: Kdor šele zmaga, še ni zmagal; nádejemo se sicer, da utegne zmagati, a prav také lahko se še v zadnjem trenutku sreča in zmaga nagne na nasprotnikovo stran. Misel Prešérnovega soneta je ta: Togenburgovo trpljenje je bilo sicer veliko, ali moje je vender še večje, zakaj ta vitez je smel vsaj gledati v raj svojih željā, jaz pa se niti ne upam ozreti vānjo. — Če je torej Prešérnovo trpljenje večje od Togenburgovega, tedaj je že večje in se ne veča šele; mero obojnega trpljenja si moramo v zvrho medsebojnega primerjanja misliti dopolnjeno in razmerje med obema trpljenjema ustanovljeno, a to razmerje je *facit* premage, in ne premagovanje. — Prešérnova trditev je nekamo pogojna: Res da je trpel Togenburg mnogo (koncesivno priznava), a dasi je njega trpljenje veliko, vender je, če je postavimo vzpored mojemu in je primerjamo, moje še večje; moje trpljenje Togenburgovo še prekosí — mislimo si moje trpljenje s Togenburgovim vzporejeno, tedaj vidimo, da óno mojega ne doseže. (Primeri grški optativ z žv).

Tudi o vzgledih (64 15): »De zákon náju zvěže« in (101. 18) »Na délapust¹⁾ de sódniga jez dněva slovím«, ki jih g. razpravljavec navaja za sedanjike s prihodnjikovim pomenom, treba opomniti, da je to le nekakšen pogojen prihodnjik, a ne določen kakor n. pr. (103. 7.), to je le nekakov *coniunctivus finalis*.

Perfektivna glagola v peti kitici »Krstā: *sprósti* in *skrije* (175., 20 in 22) bi si jaz tudi rajši vsaj poskusil tolmačiti, nego bi ja obsodil, češ da slujta pravilno: *sprostira* t. j. razprostira in *skriva*, najsi bi to tolmačenje tudi ne zadovoljilo vsakogar. Če za vzgled takega tolmačenja navedem Vodnška, češ, tudi on pravi, da se na Vršac stopivšemu neznan svet *odpre* (ne *odpira*!), utegnil bi me sevěda kdo zavrniti, da je ondu s perfektivnim glagolom izražena izpoved v zvezi z imperativom pogojnega pomena, iz kratka, da je porek k perfektivnemu proroču: »Če sedeš, tedaj se ti odpre« — da bi pa v drugem slučaju morali reči: »Če na Vršaci sediš in se *razgleduješ*, tedaj se ti *odpira* neznan svet.« Toda kaj mi brani, da si tudi v Prešérnovi kitici v mislih ne dostavim pogoja perfektivno iz-

¹⁾ Besed »na délapust« pa ne smemo izpustiti, ko citiramo ta stavek, (kakor se je to zgodilo v razpravi 29. 36.), sicer čitatelj misli, da je »sodniga dneva« časoven genitiv, kar pa ni, ampak je zavisen od »delapust«. — Delopust kakega dně se pričnē že prejšnji dan. —

raženega; n. pr. »Če stopiš na bleški grad ter se ozreš po rajski okolici« i. t. d. Sicer je pa tudi znano, da pridobi vsak opis in da je živahnejši, ako zasuče pisatelj stvar takó, da se slika takó rekoč šele pred nami porodi in razvije, nego da bi jo nam pokazal že dovršeno v durativnem položaji upodobljenega prizora.

Četrty odstavek dr. Tertnikove razprave govori o pomenu nekaterih besed, ki se baje po Prešérnovi rabi ne strinjajo s sedanjim pomenom. Na nekaterih besedah, navedenih v tem odstavku, ne morem najti nobene posebnosti; *graja* in *četrtnica* n. pr. sta znani še danes. — Pač pa bi bil marsikdo gotovo rad zvédel kaj natančnejšega o redkih pojedinicah in njih etimologiji; n. pr. *šušmar* (97. 2), *šalobarda*, *čobodra*, *žlobodrati* (159. 1, 11, 13). Zanimljiv je pogostni *dokaj* (= mnogo); *zagodnica* (81. 2 — das Ständchen), ki se pa sevêda ne izvaja od *zagosti* menda, nego bržčas slôve takó, ker je namenjena *za god* (primeri *podoknica*, *odhodnica* i. t. d.). — Kaj naj pomeni *presnet* (41. 5)? — *Odreči*, ki ima v pesmi o povodnjem moži sedaj navadni pomen: *ne privoliti*, pa menda (51. 18) tudi pomeni *odgovoriti*, *odvrniti*, zakaj v navadni rabi bi pričakovali pač potem: »Odreče mu s temi besedami.« — Oblikoslovno zanimljiv je glagol *tresniti* (163. 1); pričakovati bi bilo ali *tresniti* (II.) ali *treščiti* (IV.), kaj ne? Znano razločevanje med neprehodnimi glagoli tretje in prehodnimi četrte vrste pri Prešérnu ni razvito; primeri *oživêla* (138. 4) in *ozelênel* (163. 3); toda to je pač kolikor toliko zabrisano v gorenjščini sploh. — S sodbo, da je izraz *druga* molitev (73. 5) Prešérnu tisto, kar: »*vsaka*« *druga* molitev, »*vse*« *druge* molitve, s to sodbo se nikakor ne morem strinjati. Čemú to naglašanje vsaka, vse?! Čemú mašnik danes takó hití z misererom, z libero in z drugimi pogrebnimi molitvami? To je vendar umevno. Če že hočemo kaj razlagati, tedaj bi kvečjemu opozorili na sinekdoho (singular) in pa da bi se utegnil prepozicijski izraz »per pokopu« tolmačiti ne kot prislov, ampak po staroklasiških vzgledih kot pridevek (= mit den übrigen Begräbnisgebeten). — *Zmêrom* v pomenu *pri miru*? (ti pa mêne pústi zmêram 29. 15) menda prvotno t. j. po etimologiji ni različen od *zmêrom* (= vedno). Glej M. E. W. 195. Kot vzporednico obliki *zapoldan* (50. 14) si še zapomnimo iz gorenjščine izraz: *za vrha* (erwachsen, gross) (adultus, grandis), n. pr. »N. ima dve dekleti, jedna je še majhna, druga pa že za vrha«. — »Ki« v verzu (187. 10): »roži . . . , ki pride nánjo pomladánjska slána« ni oziralnik, ampak časovni veznik (kž, ko), kakor na mnogih drugih mestih. — »Da bi glagol *očitati* sedaj kje pomenjal¹⁾: »na

¹⁾ Oblika *pomenjati* namesto *pomeniti* je prava nebodijetrebna, ki se je izcimila iz tistega modernega nezavestnega teženja za imperfektivitki, kakor bi *pomeniti* ne bil že sam imperfektiven. Saj je vendar izimenska tvorba iz samostalnika *pomen* (Bedeutung), ne pa prefiksiran (*po +*) *meniti*. —

dan spraviti, pokazati«, kakor pomenja to v Prešérnu (136. 2), nam ni znano — piše g. dr. Tertnik. Meni kaj takega tudi ni znano, da bi med národom kje imela beseda takov pomen, saj ga pa tudi lahko imeti ne more. — Koseski je pač preložil Schillerjeve besede:

Und dräuend wies mir die grimmigen Zähne
Der entsetzliche Hai, des Meeres Hyäne —

tudi s pomočjo tega originalnega glagola *takó-le*:

In jadno grozivši mi zohe očita
Pomorski pes, jezera risa serdita.

Oba pesnika sta, kakor je videti, glagol *očitati* devala v zvezo s pridevnikom *očit* (manifestus); tedaj jima je pomenilo *očitati* (= manifestum facere). Tega sevéda nista pomislila, da bi takov izimenski glagol menda po pravilnem poti ne bil zašel v 5. vrsto, ampak vrnil bi se bil v 4. Toda o tem obširneje drug pot.

V tem oddelku čitam tudi vprašanje: Je li „*slja*“ (= *sla* = Lust) v gorenjščini znana? — Da, znana je, in ne samó samostalnik, ampak tudi pridevnik *sljav* je še znan. Sljavo je n. pr. govedo, ki sósebnó rado žveči usnje, cunje in take stvari. Sljavi so otroci, če radi kaj glodajo, kar ni za jed, n. pr. omet od zidú. Sljave so večkrat tudi materničave in samodruge ženske. Iz kratka: sljavost je nekova hotljiva bolezen. Slja ga prime, komur se kake reči prav siloma zahoče. — To besedo so naši pesniki in pisatelji prav radi uvajali v knjigo. Ima jo Vodnik v basni »Kos in brézen«, Svetec v pesmi o tožečem drevesi, Levstik v »Uri«. Tudi Koseski jo je vpletel v zadnjo kitico svojega speva o slovenskem oratarji, in R. Ledinski v pesem »Zaničevavcem pevcev«. — Vender še ne trdim, da so jo vsi poznali in se je zavedali z dóma; v zadnjih dveh slučajih se mi zdí sumnjiva nezavednega posnemanja. Prešéren ima to besedo na dveh mestih (30. 9 in 156. 12), pa tudi na obeh pravilno pisano *slja*. Pozneje šele so mu to obliko popravljali v *sla*, a ne popravili, ampak pokazili so jo. — Prvič sklepam po izreki, češ da bi se morala potem Gorenjcu, ki pravi *kovó* (das Rad) *zvoó*, (sehr) i. t. d., ta beseda glasiti *sva*. Drugič jo pa tudi razlagam kot tvorbo, napravljeno s sufiksom *ž*, in sklepam *takó-le*: Tudi v drugih jezikih vidimo, da se izrazi za strastno poželenje naslanjajo na pojme: *goreti*, *žgati*, *pečí* (*Brunst*, *Glut* der Leidenschaft, *brennendes Verlangen*, *heisse Sehnsucht*, *ardor*, *fervor*, *aestus*, *calores*, *amoris incendium*, *igniculus desiderii* i. t. d.). Ali ne bi utegnili isto veljati tudi za našo besedo *takó*, da bi jo izvajali iz korena *sül* (M. E. W. 334)? Vzporednice so potem: (*sül* : *slja* : *sljav* = *rüd* : *rja* (rubigo) : *rjav* (robiginosus) = *tíl* : *tílja* (corruptio) : *téljav* (morsch) = *míg* : *míža* (nictatio) : *mížav* i. t. d. —). Res je, da Miklošič v etimologiskem slovarji besedo navaja v obliki *sla* pod korensko obliko *slü*

(pag. 309.) v zvezi s staroslovenskim *oslenqti* (hungrig werden) z dostavkom sla do jedi (Esslust). Toda to nas zopet opominja nekeve bolezni v ješčnosti, ki ji pravi Nemec Heißhunger, a Ovid (Met. VIII. 828 in 845) ardor edendi in inplacatae flamma gulae. — Kaj, ko bi bila slja do jedi uprav Homerjev θυμός (Od. XVII. 603, XIX. 198.), a *oslenqti* Ksenofontov βουλιμῆσαι, *slja* sploh pa ἐπιθυμία? —

(Konec prihodujč.)

L. P.

LISTEK.

Družba sv. Mohorja nam je poslala letošnje svoje knjige. Vsakemu družabniku gré teh-le šest knjig: 1. Jeruzalemski romar. Opisovanje svete dežele in svetih krajev. Spisal dr. *Frančišek Lampe*, II. zvezek; 2. Molitvenik: Življenja srečen pot. Spisal *Anton Martin Slomšek*; 3. Kitajci in Japonci. Spisal *Josip Sturè*; 4. Naše škodljive rastline v podobi in besedi. Opisal *Martin Cilenšek*, II. snopič; 5. Na krivih potih. Povest. Priprostemu ljudstvu v pouk in zabavo spisal *Žaljski*. Slov. Večernic 47. zvezek; 6. Koledar za leto 1894. — Nekoliko več o teh knjigah izpregovorimo v prihodnjih številkah.

Slovanska knjižnica. Prvi snopič tega zaslužnega književnega podjetja, katero je zasnoval urednik *A. Gabršček* v Gorici, prinaša povest iz češke zgodovine „Ratmir“, spisal *Jan Vávra*, poslovenil *Petrovič*. „Ratmir“ je zanimljiva slika iz slavne minulosti češkega národa, povest, katera bode, kakor upamo, splošno ugajala tudi slovenskemu čitatelju. — „Slovanske knjižnice“ prvi zvezek nam, iz kratka povedano, v domačem lepem jeziku, kateremu bi le tu in tam očitali kaj malega, podaja lepo vsebino; zatò bodi našim čitateljem sósobno priporočen. Za pet pól berila 12 kr., to pač vzmore vsakdo, komur je res do napredka naše književnosti!

Drugi snopič »Slovanske knjižnice« obseza dično povest Sienkiewiczzevo iz Kristove dóbe »Pojdimo za Njim!«, poslovenil *Petrovič*, dalje istega pisatelja mračno sliko iz poljskega življenja, »Angelj«, poslovenil † *Fr. Gestrin*, životopisno črtico o Sienkiewiczzi in naposled pesem »Stanku Vrazu na dan 8. rujna godine 1880«, zložil *A. Šenoa*.

Trtna uš in trtoreja. — Dve ljuti sovražnici sta v poslednjih dveh desetletjih napadali vinsko trto in jo hočeta uničiti, kakor bi človeku zavidali sladko vinsko kapljico, »ki utopi vse skrbí, v potrtih prsih up budí«. Toda človek se krepko upira obema, trtni uši in peronospori, in posrečilo se mu je najti pomočkov, da si ohrani vinsko trto, katera že tisoč let rase in rodi po naših osojnih gričih. Proti peronospori pomaga škropiti z modro galico, in le še nebržižni in nemarni vinogradnik opušta to delo sam sebi v največjo škodo. Proti trtni uši sicer še nimamo pomočka, dasi je francóska vlada zúnj razpisala darilo 300.000 frankov, dobili pa smo iz domovine trtne uši, iz Amerike, tudi trto, dasi divjo, katera se ne méni za napade trtne uši, in na to podlago lahko cepimo najboljše domače trte. Da je to jedina pot, oteti naše vinogradarstvo, o tem pač ne more dvojiti najnejevernejši Tomaž, ako si ogleda nove zasade ameriških trt, zlasti na Bizeljskem. Tam je bila trtna uš že pokončala vse vinograde, toda na mestu opustošenih zelené na mnogih krajih že novi vinogradi, katerih trte so obložene s sočnatimi grozdi.

Zasaditev novih vinogradov pa ni takó lahka, da bi se izvrševala, kakor so bili dosihdov vajeni na mnogih krajih. Izkopali so jame ali kvečjemu jarke ter vánje vtekli trte. Novo vinarstvo zahteva veliko dela, pa tudi umnega ravnanja.

Zató prav srčno pozdravljamo knjigo, katero je spisal potovalni učitelj štajerski, g. Ivan Belé, da vinogradnikom podá navod, kako se je mogoče vkljub trtni uši uspešno s trtorejo baviti, ali bolje rečeno: kakó zasajati vinograde z ameriškimi trtami. Imamo sicer že nauk iz peresa vodje R. Dolenca, ki ga je spisal po naročilu dež, od bora kranjskega, toda on se je moral omejiti na najpotrebnejše podatke, da ni kužnica preveč narasla. Tudi je bila natisnjena že l. 1891., v poslednjih dveh letih pa se je spet poskušalo in pozvedelo marsikaj novega gledé na vzgojo ameriških trt. Na to se ozira Belé, ki po pravici trdi, da je knjigo spisal po najnovejših izkušnjah. In res, kdor se hoče natanko poučiti o najnovejši dóbi vinarstva, vzemi v roke Belétovo knjigo. V nji najde vse, kar mu je treba vedeti, kakor kaže posnetek vsebine, za katero pa, žál, knjiga nima kazala. V devetih poglavjih opisuje pisatelj trtno uš, ameriške trte, pomnožitev trt, cepljenje, katere domače trte naj cepimo na ameriške, napravo novih vinogradov, sajenje i. t. d., in dodaje še razvrstitev trt po francoskem učenjaku Planchonau in zakone gledé na promet s trtami in oproščenje od davka. Povsod, kjer je treba, dodane so podobe.

Bogati vsebini naj dodam le tú in tam káj opazek, ki so se mi vrinile, ko sem pregledoval knjigo. Kakor zvano, izrejali so Francozje célo vrsto takó zvanih direktnih producentov, to so trte, ki so nastale po križanji ameriških plemen z evropskimi. Te trte rodé obilo grozdja, katero pa ima večinoma poseben ukus (fox-ukus), podoben izabelemu grozdju. Vender so vnes vrste, ki so brez tega ukusa, n. pr. Othello, Jaguez, Herbemont, Huntington. Ker jih ni treba cepiti in se smejo tudi pozneje pogrobati, bile bi priporočne te trte, toda zanesljive niso proti trtni uši, ali pa dozoré prepozno. Torej pritrjujem pisatelju, ki odsvetuje, da bi se zasajale v večji množini. Konstatirati pa moram, da te trte rodé toliko grozdja, da jih je veselje gledati. Po Pohorji in brez dvojbe tudi po ljutomerskih goricah dozorevajo tudi dobro. — Najimennitnejše je vprašanje, katere vrste domačih trt naj cepimo na ameriške podlage, in pri tem se ne morem popolnoma strinjati s pisateljem, vsaj za velik del Štajerskega in za vso Kranjsko ne. On méní, da se mora gledati le na kakovost, ne na množino, in priporoča torej trte, ki dájó sicer najizbornejše vino, ali niso káj rodovite. Ko bi bil konsum boteljskih vin tolik, kakeršen pa ni, da bi se ga popilo na milijone botelj, ondaj bi bil ta nasvet dober. A bolje je in gotoveje, ako moremo na hektaru pridelati še jedenkrat toliko navadnega miznega vina kakor bi boteljskega, ker namizno lahko prodamo že v prvem letu, za boteljsko pa se ne najde takó lahko kupca. Torej skrbimo zlasti za množino.

Za bela vina nasvetuje najhajt vrst, med katerimi pa pogrešam prav ónih vrst, ki so po najimennitnejših štajerskih vinogradih in po pravici najbolj čislane; sósebon navajam šipon ali malnik (Mosler, ki daje sladkost in moč ljutomerskim in pohorskim vinom, žlahtnino (chasselas, Gutedel) zlasti rdečo, slovečo zaradi svoje rodovitosti in žlahtnega ukusa, kraljevino ali rjavino (rother Portugieser), imenitno po blagem ukusu, glavni nasad na Hrvaškem in Bizeljskem in po boljših pohorskih vinogradih; dalje za vinograde v celjskem okrajnem glavarstvu peček (Elbling), ki je izvestno boljši od priporočene mušice ali od rdečega traminca, prav nehvaležne trte. Ne izključil bi célo zelenjaka ali zelenike (Grünhainer), ker cepljene trte prej dozoré in ker tudi zelenika, ki je izredno rodovita in daje izvrstno staro vino, dozori v navadnih letih. Rivček laški je pisatelju pod 6. Zierfandler, pod 11. Wälschriesling. Dosedaj se je le poslednji imenoval laški rivček, za Zierfandlerja, ki ni na Slovenskem domač, nimamo slovenskega

imena. Pri trtah s črnimi grozdi bi se zaradi kolikosti priporočal ramfolak (blauer Blank), ogerska kadarka pa vsaj v mojem vinogradu pri Slov. Bistrici ni obrodila. Sploh naj v vsakem okraji vinogradniki pomnožé one trte, katere tam najbolj rodé in so aklimatizirane. — Ako čitam dolgo vrsto francoskih in nemških plemen, ki naj bi se uvedla pri nas, spominjam se besed: »Warum in die Ferne schweifen, sich, das Gute liegt so nah«. G. Belétu pa priporočamo, da se potuje in poučuje kolikor mogoče ozira na krajevne razmerje.

Prav natančno popisana in s podobami razjasnjena so vsa dela, začeni od pomnožitve trt do njih nasaditve. Na Štajerskem navadno cimenje trt, ne siljenje, kakor pravi pisatelj menda po nemškem »antreiben der Reben«, v cimnicah (Weingruben) pri ameriških trtah ne daje tako poveljnih uspehov kakor pri domačih. Francoski večak Richter nič ne povesne ključev v cimnice, temveč jih po cepitvi précej vloži v trtnico, sevéda v povsem drugače urejeno trtnico, kakor je pri nas navada.

Končno priporočam vsem vinogradnikom, ki se želé temeljito poučiti o sedanjem vinarstvu, naj si omislijo knjigo, katere celó Nemci nimajo jednako dobre. Cena 40 kr. za 7 tiskanih pól z 32 podobami je takó nizka, da se moremo le čuditi založniku D. Hribarju. Dolžnost štajerskega dež. odbora bi pač bila, da nakupi večje število knjig ter jih brezplačno razdeli po okrajih, od trtne uši okuženih, kakor je to storil kranjski deželni odbor z Dolenčevó knjižico.

Dr. J. Vošnjak.

Nova slovenska opera. Gospod Viktor Parma, c. kr. okrajni komisar v Litiji, čegar ime je slovenskemu občinstvu že dobro znano po različnih glasbenih delih, dovršil je minuli mesec novo slovensko opero, in sicer na libreto »Teharskih plemičev«, ki so se lani v kompoziciji g. dr. B. Ipavca predstavljali v slovenskem gledališču. Delo je pisano v velikem opernem slogu ter obseza jako melodiozne arije, recitative in zборе. Gospod Parma je »Teharske plemiče« popolnoma komponiral, zató se je tekst marsikje okrajšal in sploh v marsičem preuredil. — Želeti bi bilo, da se ta opera skoro uprizori na našem gledališču; brez dvojbe bode izredno ugajala.

Prešérnové poezije v cirilici, in sicer balade, romance in legende so izšle v Dolenčevi tiskarni v Trstu. Proti izdaji sámim nimamo nič, saj je namen g. prepisatelja *Lamurskega* celó povsem hvalen, vprašanje pa je, ali kdaj obvelja njega spopolnjena cirilica. Knjižica obseza 88 str. in stane 15 kr., po pošti 3 kr. več.

Nov slovenski list v Ameriki so ustanovili slovenski delavci pod naslovom »Glas Naroda«. Izbajal bode vsako sredo v New-Yorku 436 E 72 nd. Str. (City). Za naše kraje stane do konca leta 1 gld. »Glas Naroda« se bode odločno potezal za slovenskega delavca v Ameriki, pisan pa bode v narodnem in katoliškem duhu. Izdajatelj so Anton Logar, Jožef Rems in Fr. Sakser.

Slovensko gledališče. »Dramatično društvo« je pričelo letošnje gledališko dobo dne 1. vinotoka in uprizorilo do vstetega dne 26. m. m. vsega skupaj osem predstav, ki so bile razvrščene tako-le: dne 1. vinotoka »Dolenjska železnica«, gluma v treh dejanjih, češki spisal dr. Jožef Štolba, poslovenil in lokaliziral Fr. Gestrin; dne 4. vinotoka »V spanji«, vesela igra v enem dejanju, spisal Julij Rosen, poslovenil Jožef Noll, in »Cavalleria rusticana«; dne 7. vinotoka »Dama s kamelijami«, drama v petih dejanjih, spisal Aleksander Dumas sin, poslovenil Fr. Svetič; dne 12. vinotoka vesela igra »Ravna pot, najboljša pot«, po Schlesingerji prevel Jesenko, in Blodkova opera »V vodnjaku«; dne 15. vinotoka Stroupežničkega národna igra »Naša kri«; dne 18. vinotoka »Mylord Cartouche«, vesela igra v enem dejanju, spisal K. pl. Kohlenegg, poslovenil J. R., in opera »Cavalleria rusticana«; dne 21. vinotoka »Miška«, vesela igra v treh dejanjih, spisal Pailleron, preložil Ivan Podgornik, in dne 26. vinotoka »Klobuk«, vesela igra v

jednem dejanji, spisala *E. Girardin*, poslovenil *V. Mandelc*, in opera „Cavalleria rusticana“. Izmed teh iger so bile, za naše gledališče nove „Dolenjska železnica“, „Dama s kamelijami“, „Ravna pot, najboljša pot“ in „Miška“. — V obče je treba priznati, da je prvi mesec tekoče gledališke dobe minil dokaaj uspešneje nego lani, zakaj uprizorili so se večinoma dobri proizvodi in tudi slovensko občinstvo zahaja pridneje k predstavam nego v lanski sezoni, ko so se že precej pri drugi predstavi pokazale prav nevšečne praznine. Otvoritvena predstava sevéda ni bila kaj srečna, zakaj „Dolenjska železnica“ je delo brez posebne literarne vrednosti, in nje uprizoritev ob početku gledališke dobe se je dala opravičiti zgolj gledé na istočasno otvoritev dolenjske železnice. Igra sama po sebi je predolga, kar se sosebno čuti v prvem dejanji, mimo tega ni lokalizirana najsrečnejše. Občinstvo se ni moglo ogreti zánjo in je izrečno pohvalilo prav za prav le *g. Borštnika*, čegar naloga pa je premalenkostna in prepasivna, da bi zakrila druge nedostatke. Izimši *g. Verovška*, ki je bil vsekakor preeleganten župan, navzlic temu pa prečej lesen, ugajali so nam drugi predstavitelji večjih nalog še dosti; tudi ljudski prizori so bili dobri, dasi naposled nismo vedeli, čemú tolikanj hrupa za nič! — V *Dumasovi* „Dami s kamelijami“, katero ocenjati bi bila do cela nepotrebna stvar, pridobila si je zlasti gospá *Borštnikova* v težavni nalogi *Marguerite Gautierjeve* obilo zaslužene pohvale in je sosebno krasno pogodila končni prizor, kjer je razvijala prirodno in uprav pretresujočo tragiko. Izmed drugih igralcev je hvalno imenovati *g. Borštnika* kot *Armanda Duvala*; *gg. Lovšin* in *Danilo* sta ustrezala. Gospóla *Verovška*, ki je prevzel nalogo očeta Duvala, bilo je zgolj jokavo vzdihanje, in sicer tam, kjer ni bilo nobene potrebe. Igralo se je decentno, sicer pa za pariški salon tu in tam prečej nerodno. — Tretjo novost, krasno in dovtipno pisano „Miško“ je vzprejelo občinstvo prijazno, kakor se spodobi, dasi igralci niso povsod zadeli lahkega konverzacijskega tona. Očitati bi se dalo „Miški“ zgolj to, da ji snov ne zadošča za tri dejanja; ali pisatelj je položil vánujo toliko esprita, da se ta nedostatek največ ne čuti. Sosebno nežno, presrčno in zajedno psihološko resnično je opisana „Miška“ sama, deklica, ki prvič ljubi. Gospodičina *Slavčeva* jo je predstavljala, lahko rečemo, izbornjo; *g. Borštnik* jo igral sicer točno, kakor smo temu že vajeni, vendar se nam je zdelo, da je premalo pointiral. — O drugih igrah bodi samó povedano, da so se izvajale v obče povoljno — „Naša kri“ pač prerobato; posebe o jednodajanskih igrah pred operami pa bi želeli nekoliko več izbircnosti, da se ne bodo dajale stvari kakor „Ravna pot, najboljša pot“ in famozni „Mylord Cartouche“, pri katerih se občinstvo samó nesmrtno dolgočasi! —

Naše operne predstave so dosegle letos višino, na kakeršno se vzpuč le malo katero gledališče v provinciji. Nečemo sicer trditi, da je bila vsaka predstava celotno dovršena, toda na novoangazirane soliste je naše gledališče lahko ponosno. Primadona gospodičina *Leščinska*, koloraturna pevka gospodičina *Riha*, tenorist *g. Benež*, baritonist *g. Nolti* in basist *g. Vašiček*, vsi razpolagajo od prvega do zadnjega z lepim, obsežnim in zvonkim glasom, prikupno zunanjostjo in odlično igró. Želeli bi samó, da se jim že skoro podá prilika nastopiti v novih nalogah. Brez dvojbe dosežejo prav tisti uspeh kakor doslej še pri vsakem nastopu!

Hrvaško-slovenska pesmarica. Zagrebško »Kolo« vabi na naročbo hrvaško-slovenske pesmarice, ki bode na 25 tiskanih polah obsežala v partituri okolo 150 zborov ter stala 1 gld. Poleg skladb najboljših hrvaških skladateljev bodo vánujo vzprejete tudi skladbe slovenskih skladateljev, zlasti Hajdrihove, Ipavčeve, Majerjeve, Maškove, Nedvédove, Sattnerjeve, Vašakove in Foersterjeve. Uredil bode pesmarico znani strokovnjak in pečovodja »Kola«, gosp. *N. pl. Faller*. Kujiga, na katero opozarjamo vse prijatelje hrvaške in slovenske glasbe, izide o Veliki noči prihodnjega leta.

Dve Aškerčevi pesmi v nemškem prevodu (glej str. 639. našega lista):

Ahorn und Linde.

Von bleichem Monde beschienen
Erhebt sich ein Ahorn am Hang,
Es rauschen in nächtlicher Stille
Die Zweige so süß und so bang.

Geheimnißvoll flüstert auf ihnen
Das Laub, sich wiegend im Traum . . .
Was mag wohl so seltsam bewegen
Den armen, vereinsamten Baum?

Es blüht neben ihm eine Linde,
Die schönste im ganzen Hain;
Es drängt ihn nach ihrer Umarmung
Der Sehnsucht qualvolle Pein.

Lass ab von der Linde, mein Ahorn,
Es lockt dich vergeblich ihr Duft!
Es trennt dich auf ewig vom Liebchen
Eine unüberbrückbare Kluft.

Der letzte Brief.

»Ein langes halbes Jahr verflog,
Seitdem er in die Fremde zog.

Doch er, er kommt noch immer nicht,
Es kommt von ihm auch kein Bericht.

Soll ewig denn das Schlachten währ'n,
Mein Bräutigam, mein Augensterne?»

Die Jungfrau so am Thore stöhnt,
Durch's Dorf das Posthorn lustig tönt.

»Hast, Postillon, auch was für mich!
»Ich glaub', es ist ein Brief für dich!«

Er drückt ihr etwas in die Hand,
Es ist ein Brief mit Trauerrand.

Sie liest und liest; was steht darin?
Entziffern kann sie nicht den Sinn.

»Es sehe noch wer sonst hinein
Und sage mir, was mag es sein?«

Die Brüder, Schwestern, alle Welt
Erklären, was der Brief enthält:

Dass er im Krieg gefallen sei,
Ins Herz ihn traf ein Stückchen Blei.

Wohl hört die Trauerbotschaft sie,
Doch was sie hört, begreift sie nie;

Steht auf der Schwelle fort und fort,
So oft das Horn ertönt im Ort.

Nach Briefen aus dem Heer sie fragt,
Ob welcher ihren Namen trägt

Ein Brief ist da für den und die,
Doch keiner, keiner kommt für sie.

Nov domač umetnik. To poletje sem našel v Mozirji novega nadepolnega slovenskega kiparja. To je *Ivan Cesar*, ki se uči sedaj šele tretje leto na umetno-obrtni šoli dunajski. Ivan Cesar je izvršil dosedaj že več, skoro samih religioznih del, spadajočih v kiparsko stroko. No, naravnost očarala sta me dva bas-reliefa v naravni velikosti, izrezana na javorovih deskah. Jeden relief kaže glavo sedemdesetletnega bradatega starca, drugi pa glavo šestnajstletnega dekleta idealne lepote. Videl sem že več takih reči po raznih muzejih, pa zato si upam trditi, da sta imenovana reliefa klasična. Cesar je z njima pokazal, da bi utegnil biti kdaj še kipar prve vrste, ako mu bo dovolj nadejaljati svoje studije še na kaki akademiji. Želimo mu, da bi našel takega mecena, kakršnega je imel n. pr. celovski kipar Progar . . . Oktobra meseca t. l. je bil izložil Cesar umotvore svoje na razstavi umetno-obrtnih šol, a dunajski časniki z dne 10. oktobra se izražajo kaj pohvalno o njih. „Fremdenblatt“ piše: „Hochinteressant sind die Naturstudien von Joh. Cesar . . . direkt nach dem Leben in Holz geschnitten.“ — „Welt-Blatt“: . . . „einige Arbeiten eines vielversprechenden Talentes Cesar, welcher, erst zwei Jahre der Schule angehörend, mit sicherer Hand und ausgezeichnetem Formenverständnis schafft.“ — „Wiener Tagblatt“ pravi: „Eine Madonna von Cesar . . . alles Lobes würdig.“

A. A . . . c.

Matica Hrvaška je razposlala lanskim članom svoj »izvještaj« za upravno leto 1892., ki obseza mimo drugega poročilo o velikem zboru »Matic Hrvaške« (glej 8. št. našega lista) in imenik vseh članov. Po slovenskih deželah jih je samo 380, torej vse premalo, če pomislimo, koliko in kakšnih knjig podaja »Matica Hrvaška« za letni dohodek treh goldinarjev! Letošnje knjige izidejo, kakor smo že poročali, o Božiči in se bodo natisnile v 10.000 izvodih.

Milje i Omilje ili Milica i Nevenka. — Tako se imenuje popolna zbirka ljubavnih pesmij, katero je v »Dionički Tiskari« v Zagrebu izdal sloveči pesnik *Jovan Sundečić*. Krasno natisnjena knjiga obseza na 272 stranéh toliko pristnih pesniških umotvorov, da pesniku radi izpregledamo nekaj menj dobrih pesmij, kakeršne se končno povsod in vsakomur vrinejo v celokupno zbirko. Cena knjigi je 1 gld.

Goethejev »Faust« v hrvaškem prevodu. V »Dionički Tiskari« v Zagrebu je izšel prvi del Goethejevega »Fausta«, katerega je preložil *Aleksander Virag*. Kdor pozná izredne težave, katere mora premagati prelagatelj tega monumentalnega dela, da je prevod vsaj dostojen izvirnika, prizná drage volje g. Viragu, da je izdal skrbno izvedeno in dobro opiljeno delo. Znano je, da se je s prelaganjem »Fausta« v slovenščino bavil pokojni V. Mandelc in da sta pozneje njega prevod — delo prve roke — pilila in predelavala Levstik in J. Cimperman; toda za tisek ta prevod ni pripravljen ni dandanes. Kdor hoče torej čitati »Fausta« vsaj v sorodnem jeziku, ker nimamo slovenskega prevoda, sezi po delu Viragovem! Knjiga je opremljena z dobrimi pojasnili ter stane 80 kr.

Urota Zrinsko-Frankopanska. Veliki roman, katerega je znani hrvaški romannopisec *Eugenij Kumičić* pod tem naslovom priobčeval v zagrebškem »Domu i Svetu«, izšel je sedaj v zagrebški knjigarini Lav. Hartmana v treh debelih zvezkih. Mi sami ga nismo prejeli, kritika pa ga hvali, da je vrlo znamenito delo.

Znameniti grobovi. Umrl je dné 23. malega srpana *Ekvirič Michal Andrioli*, jeden najboljših poljskih ilustratorjev, v 56. letu svoje dóbe. Sosebno slovó njega ilustracije k Mickiewiczovi pesmi »Pan Tadeusz«; ilustriral pa je tudi dela Slowackega, Malczewskega, Groszcyńskiego in Kraszewskega, takisto mnoga francoska pesniška dela. Namenil se je tudi ilustrirati najlepše pokrajine ob Visli, žal, da je njega delo ustavila prerana smrt. — Ruska lirika je izgubila slovečega pesnika *A. N. Apuhtina*, katerega hvalijo, da je do skrajnosti poznal psihologijo srca. Velikih stvari ni pisal, ali njega drobne pesmi se odlikujejo po izredni nežnosti. Nekatere je uglasbil skladatelj Čajkovski.

Dnó 18. m. m. je umrl v Parizu skladatelj *Charles Gounod* v 77. letu svoje dóbe. Svetovno slavo si je pridobil s svojim »Faustom«, opero, ki se je prvič predstavljala v Parizu leta 1859. Druge njegove opere so »Filemon in Bavidka«, »Kraljica iz Sabe«, »La colombe«, »Mireille«, »Romeo in Julija«, »Polyeucte«, »Cinq Mars«, »Irène«. V poslednjih letih je spisal dva oratorija »Redemption« in »Mors et vita«.

Listnica. Devič. Brez pravega pesniškega jedra. — Vlastin. »Stirti cvet« ni za nas. — Miloslav, Kokran in Nevén. Še nezrelo. Morda o priliki kaj boljšega.

„Ljubljanski Zvon“

izhaja po 4 pole obsežen v veliki osmerki po jeden pot na mesec v zvezkih ter stoji vse leto 4 gld. 60 kr., pol leta 2 gld. 30., četrt leta 1 gld. 15 kr.

Za vse neavstrijske dežele po 5 gld. 60 kr. na leto.

Posamezni zvezki se dobivajo po 40 kr.

Izdajatelj **Janko Kersnik**. — Odgovorni urednik dr. **Ivan Tavčar**.

Upravišтво »Národna Tiskarna« Kongresni trg št. 12. v Ljubljani.

Tiska »Národna Tiskarna« v Ljubljani.